

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Michaela Nečasová

Historický vývoj obce Hradec nad Svitavou jako správní jednotky

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Historický vývoj obce Hradec nad Svitavou jako správní jednotky“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

v Hradci nad Svitavou 10.4.2017

Bc. Michaela Nečasová

Poděkování

Ráda bych poděkovala především vedoucímu diplomové práce Mgr. Pavlu Neumeisterovi, Ph.D. za odborné vedení a poskytování rad. Dále patří velké díky kolektivu pracovníků Státního okresního archivu v Litomyšli. Současně moc děkuji Mgr. Janu Švrčinovi, který mi poskytl spoustu cenných informací o dění v obci a zapůjčil k prostudování důležité záznamy, které již několik let o obci vede, jakožto její kronikář. Poděkování patří také občanům obce, kteří se mnou ochotně spolupracovali na výzkumné části této práce.

Anotace

Jméno a příjmení:	Michaela Nečasová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Neumeister, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Historický vývoj obce Hradec nad Svitavou jako správní jednotky
Název v angličtině:	Historical development of Hradec nad Svitavou as an unit of public Administration
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá historickým vývojem obce Hradec nad Svitavou jako správní jednotky až po jeho současnost s ohledem na kulturní a společenské souvislosti. Podává ucelený obraz historického i správního vývoje obce a rozebírá důležité události v průběhu její existence. Zaměřuje se na jednotlivé orgány českého obecního zřízení. Přispívá rovněž k vysvětlení role, postavení a fungování obce a jejích orgánů v návaznosti na dlouhý vývoj v minulosti.
Klíčová slova:	historický vývoj, správní vývoj, obec, fungování, volby, postavení, působnost
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the historical development of the municipality Hradec nad Svitavou as an administrative unit to its present with regard to cultural and social context. It provides a comprehensive picture of the historical and administrative development of the municipality and analyzes important events during its existence. It focuses on the individual organs of the Czech municipal establishment. It also contributes to explain the role, status and functioning of the municipality and its institutions following the long evolution in the past.
Klíčová slova v angličtině:	historical development, administrative development, village, working, elections, position, activity
Přílohy vázané v práci:	příloha – dotazníkové šetření
Jazyk práce:	Čeština

Strukturovaný obsah

Úvod	7
1. Z historie obce Hradec nad Svitavou	9
1.1 Nejstarší písemná zmínka o obci	9
1.2 Vznik názvu obce	9
1.3 Pečetní znak	10
1.4 Významné památky a pamětihodnosti	10
1.4.1 Kostel sv.Kateřiny	10
1.4.2 Páter Engelmar Hubert Unzeitig	11
1.4.3 Kaple zasvěcená Panně Marii Královně	12
1.4.4 Sloup nejsvětější Trojice	12
1.4.5 Železniční viadukt	12
1.5 Příroda obce	13
2. Nástin vývoje obecní správy do roku 1850	14
3. Z dějin obecní správy 1850 – 1945	18
3.1 Politické strany a volby	23
4. Správní vývoj obce 1945 – 1989	26
4.1 Politické strany a volby	31
5. Správní vývoj po roce 1989	32
5.1 Politické strany a volby	34
6. Postavení obce v současnosti	37
6.1 Orgány obce	38
6.1.1 Zastupitelstvo obce	38
6.1.2 Rada obce	39
6.1.3 Starosta obce	39
6.1.4 Obecní úřad	40
6.2 Právní předpisy obce	40
6.3 Volby do zastupitelstva obce	40
7. Obecní správa a školství	42
7.1 Zřízení české školy v obci	48
7.1.1 První učitel v obci Josef Zapletal	49
7.2 Zrušení české školy v obci	50
7.3 Znovuobnovení české školy	51

7.4 Stavba nové školy	54
7.5 Současná situace	56
8. Výzkumná část	57
8.1 Metodologie výzkumu	57
8.2 Dotazníkové šetření	57
8.2.1 Problematická součást výzkumu	58
8.2.2 Analýza a vyhodnocení jednotlivých otázek	58
8.3 SWOT analýza role obce jako správní jednotky	64
8.3.1 SWOT analýza	65
8.4 Závěr výzkumného šetření	66
Závěr	67
Seznam použitých zdrojů.....	69
Příloha	71

Úvod

Obec je základním článkem územní samosprávy, na níž se pojí jednotlivé orgány obce, které si ze zákona sama utváří. Mezi tyto orgány patří také obecní úřad, který se stává její nedílnou součástí.

Téma diplomové práce „Historický vývoj obce Hradec nad Svitavou jako správní jednotky“ jsem volila především z mého osobního zájmu. Na místním obecním úřadě jsem pracovala jako úředník obce bezmála 15 let. K výběru zmiňovaného tématu mě vedl zájem o organizaci a činnost obecního úřadu, kdy se s tímto institutem setkává každý z nás a jeho orgány v důsledku svých rozhodnutí ovlivňují životní prostor nás všech. Jejich role jsou nesmírně důležité nejen pro občany, ale i pro samotnou obec a potažmo i pro její orgány. Zaručené bezproblémové fungování obce je postaveno především na znalosti orgánů v oblasti svých rolí, pravomoci a postavení. Jedná se o jeden z předpokladů principů dobré správy obce. Pokud jedná občan v rámci svých záležitostí, vždy jedná prostřednictvím obecních orgánů. Pouze na jejich základě může projevit svou vůli a jejich činnost může působit na okolí a následně ovlivňovat chování a jednání obce.

Cílem mé práce, bude nejen podat ucelený přehled historického vývoje obce, ale také přiblížit jeho správní vývoj. Rovněž se zaměřím na fungování veřejné správy v malé obci. Snahou bude přiblížit tento institut, pochopit jeho roli, postavení a působnost dle platné právní úpravy. Dané téma se pokusím popsat v několika kapitolách, do nichž bude práce členěna.

Obsah první kapitoly přiblíží historický vývoj obce, její umístění, vznik názvu obce, pečetní znak a významné památky a pamětihodnosti včetně přírody.

Ve druhé kapitole lehce nastíním vývoj obecní správy do roku 1850 v rámci celostátní i místní úrovně.

Třetí kapitola shrne dějiny obecní správy v letech 1850 až 1945. Zmíněny budou i politické strany a volby, které v obci proběhly.

Čtvrtá kapitola přiblíží správní vývoj obce v letech 1945 – 1989.

Pátá kapitola se bude týkat správního vývoje po roce 1989 včetně politických stran působících v obci a výsledků voleb.

Šestá kapitola se zaměří na postavení obce v současnosti. Popíše jednotlivé orgány obce, které si ze zákona sama utváří pro výkon svých činností. Podrobněji popíše personální složení obecního úřadu v čele se starostou, místostarostou a zaměstnanci obce.

Sedmá kapitola přiblíží obecní správu a školství v obci od počátků až po současnost. Zachyceny jsou především počátky vzdělanosti a založení škol na území obce.

Osmá kapitola se bude zabývat výběrem metodologie výzkumu, bude zde definován cíl výzkumu, volba výzkumné strategie a techniky sběru dat. Pro získání potřebných dat zvolím kvantitativní výzkumnou metodu. Využiji především metodu dotazníkového šetření, strukturovaný rozhovor a studium dokumentů. Sběr dat bude zaměřen na větší počet respondentů. Předmětem dotazníkového šetření budou postoje cílové skupiny zaměřené na fungování obce a jejich orgánů v návaznosti na principy dobré veřejné správy. Cílovou skupinou budou občané s trvalým pobytem v obci. V návaznosti na dotazníkové šetření bude řízen osobní strukturovaný rozhovor. Na základě výsledků sběru dat bude sestavena SWOT analýza. V závěru kapitoly budou shrnuty získané výsledky výzkumu.

Výstupem práce bude nejen podat ucelený přehled historického vývoje obce a přiblížit jeho správní vývoj, ale rovněž získat ucelenou představu o současném fungování obce a jejich orgánů spojených s principy dobré veřejné správy.

Veškeré podklady související s prací jsem získala především ve státním okresním archívu, kde byly po celá dlouhá léta důkladně ukládány a shromažďovány. Čerpala jsem ze starých kronik, jejichž zápisy prováděli faráři působící na místní faře. Dále ze školních kronik, které psali ředitelé škol společně s působícími učiteli. Z místních obecních zpravodajů, na kterých se podíleli představitelé obce nebo její pracovníci. Rovněž z obecní kroniky, která je od roku 1990 v obci vedena váženým místním občanem. Dála jsem použila odborné publikace k danému tématu.

1 Z historie obce Hradec nad Svitavou

Obec s mimořádně velkým katastrem se nachází v okrese Svitavy kraj Pardubický, téměř 4 km jižně od Svitav v údolí řeky Svitavy. Prochází jí železniční trať z Brna do České Třebové a souběžně s ní i hlavní silnice z Letovic do Svitav.

Dávné osídlení dokládají nálezy broušené industrie z mladší doby kamenné. Podle archeologických nálezů je první pravděpodobné osídlení, byť nemělo trvalejší charakter, doloženo v neolitické době. První zmínka je poprvé listinně připomínána v roce 1270 jako biskupský majetek. Název Griffendorf se poprvé objevil v roce 1318. Dne 4. dubna 1394 byla v Kroměříži vydaná biskupem listina, která nás informuje, že bývalý svitavský rychtář Johann řečený Starý měl ve vlastnictví lenní dvůr v Grándorfu, který prodal se svolením biskupa Mikuláše z Rýzmburka za 90 hřiven sedláku Bernardu Žákovi z Hradce nad Svitavou. Od roku 1389 byla zahrnuta do mírovského panství. V roce 1400 byly uděleny biskupem Janem Mrázem z Grándorfu výsady ohledně práva sladovnického, várečného, honitby a obchodu se solí. Od roku 1567 získal část obce rod Podstatských z Prusovic, kteří toto léno v roce 1570 prodali olomouckému biskupu Vilému Prusinovskému, který daroval tamnímu faráři právo odúmrti. Během doby část obce mělo v lenním vlastnictví město Svitavy, které získalo od Jiřího Kamenohorského z Kamenné Horky a od roku 1630 pak město spravovalo celou obec. Součástí svitavského panství zůstal až do roku 1849, ale po správní reformě spadl do moravskotřebovského politického okresu a do soudního okresu Svitavy. Od října 1938 připadl pod svitavský landrát v Sudetské župě, ale po skončení druhé světové války byl obnoven předválečný stav. Do roku 1949 patřil do okresu Moravská Třebová, ale poté byl přičleněn do okresu Svitavy. Od 1. 1. 1976 do 31. 8. 1990 byl součástí města Svitavy a od 1. 9. 1990 se stal samostatnou obcí.¹

1.1 Nejstarší písemná zmínka o obci

Obec Hradec nad Svitavou patří mezi nejstarší obce svitavského regionu. První písemná zmínka o obci a zdejším faráři při kostele sv. Kateřiny je v zakládací listině, kterou vydal 24. srpna 1270 biskup Bruno ze Schauenburgu na biskupském hradě Blansek.

1.2 Vznik názvu obce

Jméno v němčině Greifendorf vzniklo jako název osady Greifovy, česká podoba Grándorf

¹ BRODESSER, Slavomír. *Stoletími podél řeky Svitavy*. 1. vyd., Brno: Moravské zemské muzeum, 2005, ISBN 80-7028-217-7. 12 s.

přejala německou nářeční podobu názvu. V květnu 1947 byla podána žádost o změnu názvu obce společně s vydáním nových map. Zvažoval se název obce Hradec, proto, že v dávných dobách se na jejím území nacházel rytířský hrad, což však nebylo nikdy v listinné podobě doloženo a nad Svitavou znamená nad řekou Svitavou.

Do roku 1949 Grándorf. Od roku 1949 byl uměle vytvořen název Hradec nad Svitavou.

1.3 Pečetní znak

V roce 1650 si obec pořídila pečeť o průměru 28 mm, v jehož pečetním poli je zobrazen okřídlený bájný gryf s rozeklaným ocasem, kráčející heraldicky vpravo, jenž stojí mezi číslicemi 16 a 50. U nohou gryfa vyrůstají po pravé straně tři květy na stoncích, vlevo dole je vyobrazen květ jeden. Vpravo nahoře u zobáku bájného gryfa je umístěna hvězda. Opis kapitálou mezi linkami zní SIGILLVM:GREIFFEN:DORF.

Současné obecní symboly představují bájného gryfa a hradby s dvěma věžemi a bránou. V zeleném štítě znaku obce je umístěn stříbrný hrad s kvádrovanou hradbou s cimbuří a s prázdnou gotickou branou se dvěma věžemi, každá s prázdným oknem a cimbuří. Mezi věžemi je stříbrný dvouocasý gryf s červenou zbrojí a zlatým jazykem. V bráně jsou vedle sebe postaveny stříbrný meč se zlatým jílcem a levá polovina zlatého kola svaté Kateřiny. Vlajka je tvořena třemi svislými pruhy, a to bílý, zubatý zelený se třemi čtvercovými zuby a čtyřmi stejnými mezerami a poslední žlutý. V zeleném pruhu je umístěn bílý dvouocasý gryf s červenou zbrojí a žlutým jazykem.

Tvůrce návrhu znaku a vlajky využil starého pečetního znamení, které doplnil pouze barvami. Červená a stříbrná jsou barvami znaku olomouckého biskupství, zelená je symbolem venkovského charakteru lokality. Navíc byly doplněny atributy sv. Kateřiny, patronky místního kostela.²

1.4 Významné památky a pamětihodnosti v obci

1.4.1 Kostel sv. Kateřiny

Dominantou obce je bezesporu kostel sv. Kateřiny. Kostel byl založen jako raně gotický jednolodní kostel, který však ještě nese některé znaky slohu románského. Nejstarším zařaditelným stavebním článkem je jižní portál s ostěním o jednom pravoúhlém ústupku, o

² NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 767-771.

němž se soudí, že pochází z doby před rokem 1300.³ Roku 1673 byl provizorně opraven po velkém požáru a k přestavbě do dnešní podoby došlo v roce 1710. Při severní straně lodi je hranolová zeď krytá jehlanem, v jižní straně pak unikátní goticky profilovaný portál. Kolem kostela je barokní zeď se vstupní hranolovou branou, před kterou stojí kamenný kříž z roku 1796 a socha Panny Marie Bolestné z roku 1835. Masivní obranná věž, se silnými zdmi a obdélníkovými střílnami, řadí kostel mezi opevněné. Na kruchtě kostela se nachází portál, který nese štítek s letopočtem 1559. Ve věži kostela jsou zavěšeny dva staré zdobené zvony. Z barokní výzdoby se dochovala část původního, bohatě zdobeného a vyřezávaného oltáře sv. Kateřiny a také dvě dřevěné sochy světic, zřejmě sv. Barbory a sv. Markéty. Hlavnímu oltáři dominuje socha sv. Kateřiny Alexandrijské, patronky kostela a obce. V kostele jsou dva boční oltáře, vpravo oltář sv. Andělů strážných a vlevo oltář sv. Josefa, vedle něhož je umístěna kazatelna, poblíž ní pak mramorová křtitelnice. Ozdobou kostela je cyklus obrazů Křížové cesty. V roce 2008 byla v lodi kostela poblíž křtitelnice umístěna socha zdejšího rodáka Pátera Huberta Ungelmara Unzeitiga.⁴

1.4.2 Páter Engelmar Hubert Unzeitig

Mezi nejvýznamnějšího rodáka obce patří bezesporu Páter Engelmar Hubert Unzeitig. Narodil se 1. března 1911 v Hradci nad Svitavou (tehdy se ovšem obec ještě jmenovala *Greifendorf*). Jeho rodiče tu měli zemědělskou usedlost a rodina byla považována za velmi zbožnou. V roce 1927 se rozhodl stát se knězem a misionářem. Studoval na gymnáziu Kongregace marianhillských misionářů v Reimlingenu a posléze (po noviciátě v Holandsku) i na univerzitě ve Würzburgu. Po vstupu do řádu přijal jméno Engelmar. Kněžské svěcení přijal po studiích ve Würzburgu dne 6. srpna 1939. Primice P.Engelmara Huberta Unzeitiga se konala v rodném Greifendorfu 15. srpna 1939. Na podzim 1940 jej Kongregace poskytla jakožto výpomoc pro farní správu Sudet lineckému biskupovi, který ho ustanovil farářem v Zadní Zvonkové. Unzeitig ve svých kázáních opakovaně napadal nacismus a jeho pronásledování Židů a katolické církve. V dubnu 1941 byl zatčen gestapem a po krátkém věznění v Linci poslán 3. června 1941 do koncentračního tábora Dachau. Zde se naučil rusky, aby mohl pomáhat ruským zajatcům. Některé z nich svým příkladným životem dokonce přivedl ke konverzi ke křesťanství. Koncem roku 1944 v táboře vypukla epidemie skvrnitého tyfu a páter Unzeitig se podílel na ošetřování nakažených, kterým též uděloval pomazání

³ BRODESSER, Slavomír. *Stoletími podél řeky Svitavy*. 1. vyd., Brno: Moravské zemské muzeum, 2005, ISBN 80-7028-217-7. 12 s.

⁴ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 767-771.

nemocných. Sám se nakazil a zemřel 2. března 1945, den po svých 34. narozeninách a jen krátce před osvobozením koncentračního tábora, přičemž některými spoluvězni byl považován za svědce a nazýván „Anděl z Dachau“. V roce 2009 uznal Benedikt XVI. Unzeitigovy hrdinské ctnosti. O dva roky později pak započalo řízení, jehož cílem bylo ověřit knězovo mučednictví. Papež František I. svým dekretem z 22. ledna 2016 oficiálně uznal katolického kněze mučedníkem blíže necké lásky.⁵

Dne 24.9.2016 byl v bavorském Würzburgu blahořečen. Beatifikační proces zahájil někdejší würzburgský biskup Paul-Werner Scheele.

1.4.3 Kaple zasvěcená Panně Marii Královně

Další památkou v obci je kaple zasvěcená Panně Marii Královně v dolní části obce. Přestavba kaple proběhla ve dvacátých letech dvacátého století, avšak podle některých architektonických znaků je mnohem starší.

1.4.4 Sloup nejsvětější Trojice

Významnou památkou v dolní části obce je sloup nejsvětější Trojice z roku 1725. Na dolním širším odstupňovaném podstavci je osazen další menší podstavec či sokl zakončený profilovanou přesazenou římsou. Na dalším nízkém podstavci je umístěn válcový dřík sloupu zakončený dole profilovanou patkou. Nahoře je dřík ukončen bohatě zdobenou dekorativní hlavicí s volutami a stylizovanými akanty. Na ní je osazena čtyřboká římsa ozdobená hlavičkami andílků. Celému sloupu dominuje socha nejsvětější Trojice, tedy Bůh Otec, Syn a Duch svatý. Bůh Otec zde šlape po jakýchsi pekelných duších. Na čelní straně sloupu je znázorněn sv. Pavel v okovech. Na levé straně soklu je znázorněn sv. Florián a na pravé straně sv. Jan Nepomucký. Čelní reliéf znázorňuje betlémský motiv narození Krista.

1.4.5 Železniční viadukt

Za zmínku stojí i výstavba železnice v obci, z jejichž doby se dochoval dodnes unikátní technicky náročný vysoký kamenný viadukt o šesti obloucích nad tokem řeky Svitavy. Tento most je na obdiv všem občanům i návštěvníkům obce a především milovníkům technických památek na železnici.

⁵ KOLEKTIV AUTORŮ, *Místní zpravodaj Obce Hradec nad Svitavou*. Obec Hradec nad Svitavou, 2016. Povoleno Ministerstvem kultury ČR, reg. č. MK ČR E 14325. Tisk: Svitavská tiskárna s.r.o..

1.5 Příroda obce

Obec je součástí geomorfologického celku Svitavské pahorkatiny v jihovýchodní části Východočeské tabule. Geologické nadloží vrstvy tvoří jílovce, opuky a pískovce. Jde o usazené horniny, které tu zanechalo druhohorní moře v období křídý. Svým světlým zbarvením dotváří typický vzhled terénních zářezů, strání nebo drobných lomů, kde se tato hornina v obci těžila jako stavební kámen. Slínovce, které v sobě skrývají i četné otisky zkamenělých druhů mlžů, koryšů nebo ježovek, je možné nalézt na některých místech obce ještě dnes. V severojižním směru protéká obcí v délce téměř sedmi kilometrů řeka Svitavy. Díky blízkému prameništi má řeka poměrně úzké koryto a díky terénu i klidný průtok. Mezi další menší stojaté vodní plochy patří rybníček v severní části obce a dva v jižní.

Mezi botanicky zajímavé lokality patří svahy údolí ve východních partiích obce. Ve zdejší řídké vegetaci roste na slunných a suchých místech nespočet především chráněných teplomilných druhů rostlin. Části některých míst byly z botanických důvodů vyhlášeny za významné krajinné prvky. Nejhojnější flóra roste v jižní části obce. Významnou rostlinou je pak naše nejznámější orchidej střevíček pantoflíček, jehož výskyt podléhá i registraci v seznamu Evropsky významných lokalit. Za zmínku stojí také chráněná lilie zlatohlávek.

Zdejší fauna zahrnuje jak druhy podhorského typu, tak i druhy teplomilné nížin a pahorkatin. Nejpočetnější skupinu živočichů tvoří bezesporu bezobratlí členovci, hlavně zástupci hmyzu. Pozornost na sebe poutají však i motýli a brouci. Kromě členovců patří mezi výraznější také měkkýši. Zajímavý je výskyt škeble říční ve stojatých vodách. Rybí fauna však druhotnou pestrostí v této oblasti neoplývá. Daleko více jsou rozšířeni obojživelníci. Nejhojněji je v obci k vidění skupina obratlovců. Bohatým ptačím životem žijí zdejší lesy. Přítomnost ptáků je však největší v prostředí obydlené části obce. V členitějších partiích krajiny s množstvím zeleně žije řada savců. V obci žije i několik druhů netopýrů.⁶

⁶ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7,57-103 s.

2 Nástin vývoje obecní správy do roku 1850

V období raného středověku státu byly nejzákladnějšími úkoly veřejné správy, záruka veřejného pořádku a míru v nejširším slova smyslu. V průběhu 13. století došlo k zásadním změnám ve struktuře a konkrétní podobě veřejné správy českého státu rozpadem jednotné správy knížecí. S průběhem kolonizace probíhala i organizační struktura církve, jejíž základ tvořily farnosti.⁷

Obec je poprvé připomínána r. 1270 jako ves biskupova a v této době zde již stál farní kostel sv. Kateřiny. Dříve ještě německá obec získala název po svém prvním obyvateli Griffovi - Griffendorf, později Greifendorf - Grándorf. Od roku 1389 patřila obec k mírovskému obvodu biskupských držav. Název části obce Burghügel předpokládá, že v obci existovala tvrz či hrádek, což však nebylo potvrzeno žádnými prameny. Opírá se o něj i názor, že se v případě této obce jednalo o starší před kolonizační osídlení. Biskupská vrchnost léno často zastavovala i prodávala a naopak kupovala zpět.

Roku 1455 vlastnil Jindřich z Dětrichovic 11 lánů Grándorfu a poté 1513 biskup Stanislav Thurzo povolil odúmrť i Grándorfu. Z dochovaných listin se dovídáme, že Grándorf patřil pod správní středisko oblasti Svitav. Roku 1544 patřil Kryštofu z Boskovic a na Třebové, jenž je prodal Kryštofovi z Hardega a na Letovicích.

Od druhé poloviny 15. století začala šlechta chápat svoje dominia jako ekonomický celek, na kterém stavěla svoji politickou moc. Základem vrchnostenského hospodaření zůstal původní systém poddanských dávek. Ke zvýšení zájmu poddaných o výnos gruntu přispělo udělování práva odúmrťi, tedy právo odkázat majetek příbuzným i mimo panství.

Roku 1566 přijal léno na část vsi Hanuš Frydrych hrabě z Hardega a na Letovicích a roku 1567 Jetřich starší Podstatský z Prusinovic. Jetřich a Petr Podstatští prodali roku 1570 léno Grándorf biskupu Vilému Prusinovskému, který dal roku 1570 tamnímu faráři odúmrť. Biskup Jan pak udělil roku 1573 léno Grándorf Stanislavu Pavlovskému z Pavlovic a jeho synu Václavovi. Díl vsi drželo od roku 1580 město Svitavy, když koupilo od Jiříka Kamenohorského z Kamenné Horky, lenního písaře biskupského, 13 poddaných v Grándorfu za 1000 zlatých.⁸

Vypuknutí třicetileté války v roce 1618 mělo na naši obec nepříznivé dopady, především trpěla časnými průchody vojsk, která loupila a plemenila.

⁷ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 125-126 s.

⁸ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 767-769 s.

Porážka stavovského povstání v bitvě na Bílé hoře v listopadu 1620 znamenala pro české země jak politické, hospodářské, náboženské a rovněž kulturní změny. Vesnice ležící na trasách přesunů vojsk trpěla po dlouhou dobu válečného konfliktu jejich průchodem.⁹

V urbářích mírovského panství je před třicetiletou válkou v Gráňdorfu uváděno 76 osedlých. Od roku 1630 již celý Gráňdorf patřil k panství svitavskému. V roce 1651 bylo obci odebráno právo várečné, ves ztratila i některá další privilegia, ale lze vyzorovat rozvoj mlynářství, řemesel a zemědělství. Rozšiřovalo se i tkalcovství, obchod s přízí a plátnem a obchod s obilninami. Roku 1652 postoupil Jan Leichner Horní mlýn v Gráňdorfu biskupské vrchnosti za 500 hřiven.

Počátky přebudování již zastaralého feudálního aparátu patří do období pozdního feudalismu. Začala se projevovat nutnost nových orgánů, které by zabezpečovaly prováděné reformy. Počátky tohoto procesu řadíme do období osvíceneckého absolutismu za vlády Marie Terezie a Josefa II.. Základním rysem tohoto období bylo postátnění správy v ústředí a její postupné profesionalizování.¹⁰

Brzy po skončení války v letech 1656 až 1657 byl vypracován první lánový rejstřík, který měl být podkladem pro výběr daní od poddaných. Na vsích tvořili velcí sedláci asi 10 % usedlých. Střední a malí rolníci vlastnili od 15 do 60 měřic půdy.¹¹

Při druhé lánové vizitaci roku 1677 zde bylo zjištěno 71 usedlých a 5 poustek. Podél výměry pozemků bylo ve vsi 15 velkých sedláků s výměrou více jak 61 měřic, 50 středních s výměrou 20 až 60 měřic a 6 malých s výměrou 1 až 30 měřic. Všech 5 poustek bylo na usedlostech střední velikosti. Z dopadů třicetileté války se obec dlouhou dobu vzpamatovávala, ale postihlo ji další neštěstí. V roce 1673 vyhořela velká část tehdy ještě dřevěné obce včetně kostela a fary. Vyhořela i rychta, kde shořely i nejdůležitější listiny včetně té o obnovení dědičné rychty. V obci byl i větrný mlýn, který roku 1750 získal koupí Pavel Müller od svitavského panství za 500 zl. .

Pro české země měla hlavní význam reforma ústřední správy z roku 1749. Především mělo dojít k centralizaci správy, zbavení vlivu stavovských korporací a zkvalitnění vzdělání úředníků.¹² Tereziánský stát byl nucen po nepřilíš úspěšném válčení přistoupit ke správním, finančním a hospodářským reformám. Toto období zaznamenalo ve vývoji správy důležitý

⁹ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 154 s.

¹⁰ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Přívoz: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, 7 s.

¹¹ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 159 s.

¹² SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Přívoz: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, 8 s.

mezník. Stavovský vliv byl z veřejné správy vytlačen a nahrazen všemocnou byrokracií. Státní správa se stále více profesionalizovala. Vypracované přehledy Tereziánského katastru z let 1758 až 1768 podávaly informace o postavení poddaných zejména na venkově, zatížených robotou. Neustálé oddalování nejpalcivějších problémů poddaných na venkově a jejich robotného zatížení bylo příčinou k vypuknutí nevolnického povstání v roce 1775. Následně byl vydán Patent o zrušení nevolnictví, který uvolnil poddané na vesnicích.

Roku 1780 nastupuje na rakouský trůn Josef II., který usiloval o výraznější změny ve správním systému. Prosazoval rychlé, účelné úřadování s co možná nejmenším počtem lidí. Na konci roku 1782 sloučil politickou a finanční správu a dokonce zamýšlel o spojení politické správy a soudnictví.¹³

Podle zdrojů z německé kroniky zde v roce 1793 žilo 1626 obyvatel v 265 domech. Podle Tereziánského katastru moravského bylo v Grándorfu 3153,7 měřic orné půdy, 65 měřic zahrad, 382,1 měřic pustin, 102,6 měřic pastvin a 32 měřic lesa, z luk bylo 101,75 fůry sena.

Koncem feudálního období roku 1843 žilo v Grándorfu celkem 2031 obyvatel, z toho 912 mužů a 1119 žen ve 342 domech a 449 domácnostech. Z nich se živilo zemědělstvím 136 osob, řemesly 34 osob, oběma uvedenými zároveň 6 osob a u 271 osob není uvedeno žádné zaměstnání, kromě faráře a učitele, takže se většinou jednalo o nádeníky. Ve vsi byla 1 dědičná rychta s výměrou 116 jiter, 10 celoláníků s 41 až 75 jitry, 20 třičtvrtě láníků se 37 až 66 jitry, 26 pololáníků s 32 až 49 jitry, 12 čtvrtláníků s 25 až 26 jitry, 9 podsedků se 6 až 19 jitry a 64 domkařů s 1/2 až 1 1/2 jitra půdy. Dále je uváděno ještě 197 domácností se zahradou či bez ní. V selských usedlostech byli hospodáři ku pomoci 1 pacholek a 1 děvečka. Ve vsi se chovalo podle údajů z roku 1842 169 koní, 2 býci, 11 volů, 546 krav, 165 kusů mladého dobytka, 250 ovcí a 180 vepřů. Průměrný stav dobytka na usedlosti byl 4 koně, 6 krav, 3 kusy mladého dobytka, 20 ovcí a 2 vepři, drůbež se chovala jen pro potřeby domácností. Desátky byly odváděny faře. Většina domů byla postavena z pevného materiálu, tedy kamene nebo cihel, a pokryta šindelem, dřevěné stodoly byly pokryty slaměnými došky. Byly v dobrém stavu a účelně postaveny k hospodaření. Pouze 1 dům byl pojištěn proti ohni. Roku 1840 byl v obci postaven hostinec „Weiberkränke“.¹⁴

Ve vsi byla fara a škola. Z výrobních podniků byly ve vsi 2 mlýny na horní vodu. Roku 1846 až 1847 byla přes obec postavena dvojkolejná dráha. Tento moderní komunikační prostředek té doby přispěl taktéž k rozvoji obce.

¹³ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, 8-9 s.

¹⁴ BRODESSER, Slavomír. *Stoletími podél řeky Svitavy*. 1. vyd., Brno: Moravské zemské muzeum, 2005, ISBN 80-7028-217-7. 12 s.

Samospráva v českých zemích byla zcela novou situací. Zavedením ústavnosti v roce 1848 došlo k přestavbě celé politické správy.¹⁵

Na sklonku feudálního zřízení byla veřejná správa obstarávána státními úřady, nestátními orgány a pozemkovými vrchnostmi. Vrchnostenská správa byla zrušena v roce 1848.¹⁶ Se schválením provizorního říšského obecního zákona vznikla první právní úprava obecního zřízení s vepsanou zásadou, že „základem svobodného státu je svobodná obec“. Obecní zřízení rozeznávalo přirozenou a přenesenou působnost obcí. Prozatímní obecní úřad rozlišoval okresní, krajské, podrobněji pouze místní obce. V místní obci působil obecní výbor a představenstvo, které se skládalo z purkmistra a alespoň dvou radních. Orgány obcí byly voleny na 3 léta. Přímoú výkonnou moc měla samospráva jen v místních obcích.¹⁷

Do roku 1849 byl Grándorf součástí panství Svitavy, avšak vazba jednotlivých lén nebyla na sídlo panství tak pevná jako u šlechtických velkostatků. Činnost obecní samosprávy místních obcí byla umožněna, ale došlo k omezení jejího vlivu.¹⁸ V roce 1850 došlo ke sloučení obcí, a naopak jejich rozloučení.¹⁹

¹⁵ JANÁK, Jan. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 519 s. ISBN 8004211895.

¹⁶ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Přívoz: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.32.

¹⁷ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Přívoz: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s. 36.

¹⁸ BRODESSER, Slavomír. *Stoletími podél řeky Svitavy*. 1. vyd., Brno: Moravské zemské muzeum, 2005, ISBN 80-7028-217-7. 12 s.

¹⁹ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Přívoz: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.34.

3 Z dějin obecní správy 1850 – 1945

Na počátku padesátých let došlo k zásadní změně politické situace a v roce 1850 byly vytvořeny politické a soudní okresy. Na základě obnovení absolutistického režimu dne 31. prosince 1851 došlo ke zrušení ústavy a vydání zásad obstarávajících politickou správu. Zásady nařizovaly vypracování nového obecního zřízení.²⁰ Na základě Zásad organických zřízení v korunních zemích byly v roce 1852 provedeny do nerozvinuté obecní samosprávy podstatné zásahy. Dle nich, vyšlo teprve v roce 1859 v platnost, obecní zřízení nové.²¹

Obec Gráendorf byla od roku 1850 do roku 1855 začleněna pod politickou pravomoc Podkrajského úřadu v Moravské Třebové a v rámci soudní správy pod Okresní soud ve Svitavách. Uvádí se, že obec měla v roce 1854 celkem 2097 obyvatel. Po zřízení smíšených okresních úřadů s politickou a soudní pravomocí byl podřízen v období 1855 až 1868 Okresnímu úřadu ve Svitavách.

Rámcový říšský zákon o obecním zřízení ze dne 5. března 1862 navázal na zásady provizorního obecního zřízení a zavedl komunální svazy místních obcí.

Zřízení stanovovala, že dosavadní obce zůstávají beze změny, ale se souhlasem zemské politické správy může dojít k dobrovolnému sloučení, a naopak rozloučení dříve spojených obcí. Osoby bydlící v obci byly občané s domovským právem, ale i přesporní, kteří nebyli občany a neměli ani volební právo a mohli být obecním výborem z obce vypovězeni.

Obecní záležitosti zajišťovalo obecní představenstvo skládající se ze starosty a nejméně dvou radních a výborů. Členové výboru byli voleni oprávněnými voliči. Každý volený a zvolený občan měl za povinnost volbu přijmout. Výjimky měly přesná pravidla. Volební období bylo na tři roky a ve funkci se zůstávalo, dokud nebylo zřízeno nové obecní zastoupení. Po roce 1863 byla volba do obecních orgánů velice problematická. Volební právo do orgánů obce bylo podmíněno majetkovým censem a založeno na principu zastoupení jmění. Hlasovací právo měli pouze muži se státním občanstvím, zletilí, svéprávní, platící přímou daň a nevyločení z výkonu hlasovacího práva. Většina obyvatel byla tedy dle nastaveného systému z výkonu volebního práva do obcí vyloučena.²²

²⁰ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, 34 s.

²¹ JANÁK, Jan. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 519 s. ISBN 8004211895.

²² SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s37 .

Působnost obcí se dělila na přenesenou a nově i samostatnou. Finanční nezajištěnost obcí vedla koncem století ke krizi v důsledku rozrůstání se agendy samosprávy.²³

Roku 1866 zažila naše obce dramatické události prusko-rakouské války. Majetní sedláci museli ubytovat i několik desítek vojáků a postarat se i o jejich koně. V obci bylo ubytováno velké množství vojska a mnozí vojáci kradli a dopouštěli se násilí.

Od roku 1869 probíhalo v určitých cyklech státem nařízené sčítání obyvatelstva. Postupně byly do tohoto sčítání zahrnovány i údaje o složení obyvatelstva dle náboženství, národnosti, počty domů a domácností také mužů, žen a další. Když byly v roce 1868 veřejná správa a soudnictví odděleny, vrátila se obec pod pravomoc Okresního hejtmanství v Moravské Třebové, které získalo pravomoci i pro soudní okres Svitavy.

V obci byl velice bohatý společenský život zdejších obyvatel, také tu působilo nespočet spolků, které vyvíjely aktivní kulturní činnost. Na předním místě musíme zmínit Sbor dobrovolných hasičů, který při četných požárech v obci mnohdy zasahoval. Být hasičem bylo ctí každého zdejšího muže. Muži, kteří prošli vojnou či nějakou válkou se sdružovali do spolku válečných veteránů, kde především vzpomínali na doby vojenské slávy. Některé spolky udržovaly staré zvyky, předváděly kroje a připomínaly život na vesnicích v minulosti. Nechyběl ani spolek tělovýchovný a divadelní, včelařský či kuželkářský.

V roce 1880 měla obec 373 domů a 2539 obyvatel, až na 7 obyvatel vesměs německé národnosti a katolického náboženství. V obci zuřily velmi často veliké požáry. Největší byl v dolní části obce roku 1890, při němž vyhořelo 14 domů, zahynulo i mnoho dobytka a uhořela i matka se dvěma dětmi. Vedle častých požárů ničily vesnici také povodně.

Hospodářská půda měla v roce 1900 rozsáhlou výměru 2395 ha, z toho 1754 ha pole, 358 ha lesy, 200 ha louky, 68 ha pastviny a 15 ha zahrady. V tomtéž roce se v obci chovalo 128 koní, 985 kusů hovězího a 431 kusů vepřového dobytka, uváděna je též 1 ovce. Většina obyvatel se živila zemědělstvím a živnostmi. V roce 1911 zde bylo 11 hostinců, 3 koláři, 2 kováři a podkováři, 5 kramářů, 4 krejčí, 2 mlynáři, 10 obchodníků s různým zbožím, 6 obuvníků, 4 pekaři, 1 pokrývač, 13 prodejců lihovin, piva a tabáku, 1 řezník, 1 sedlář, 5 stolařů, 1 tkalcovství, 1 výrobce sýrů a 1 výrobce šterku a 1 zámečník.

V červenci roku 1912 byla v Grándorfu zřízena četnická stanice. Do té doby do obce docházelo četnictvo z vedlejšího města. Prvním českým velitelem četníků se stal pan Karel Kopecký. V obci byl postaven roku 1912 vodovod, na který přispěl 50 % stát, 25 % země a 25 % obec.

²³ JANÁK, Jan. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 519 s. ISBN 8004211895.

Zdejší obyvatelé se dne 28.6.1914 dozvěděli o atentátu na následníka trůnu arcivévodu Františka Ferdinanda v Sarajevu. Po měsíci nejistoty byla vyhlášena 28.7.1914 mobilizace. Všichni věřili, že vojenské tažení bude krátké a vítězné. Když se ale válečný konflikt rozšiřoval, konečné vítězství se stávalo pochybné a počáteční nadšení vyprchalo.

Válka přinesla nejen všeobecnou bídu, špatné zásobování, nouzi, hlad, ale i rozsáhlé strádání a oběti na životech. Bída byla velká zejména u chudších vrstev obyvatelstva, zavedeny byly potravinové lístky a poukazy na oblečení a jiné potřeby.²⁴

Z front přicházely zprávy o raněných a mrtvých, život vesnice byl zcela ohromen. Povinné dodávky sedláků i ostatních zemědělců byly vysoké. Odevzdávaly se brambory, obilí, koně, dobytek, všechno, co mělo pomoci válku vyhrát. Probíhaly časté prohlídky hospodářství spojené se zabavováním zemědělských produktů. Z Grándorfu padlo v I. světové válce celkem 102 mužů, z toho 7 ve vyšších hodnostech, 17 poddůstojníků a 78 vojáků.

Jelikož obec stále častěji ničily povodně, přikročilo se k regulaci řeky Svitavy. Práce započaly roku 1918 na náklad obce 20 %.

Již na začátku roku 1918 bylo zřejmé, jak se budou vyvíjet politické a válečné události v návaznosti na vznik samostatného československého státu. V čele politického dění stál národní výbor, který byl výrazem jednoty národa.²⁵

Vyhlášením Československé republiky 28. října 1918 se ze všech obyvatel Grándorfu stali českoslovenští občané. Obec byla obsazena 17. prosince 1918 československým vojskem. Německé obyvatelstvo se však se vznikem Československé republiky neztotožnilo a tento stát považovalo za dočasné politické uspořádání.

V období první a druhé republiky probíhalo „*oklešťování práv územní samosprávy*“, což znamenalo především omezení pravomocí obcí. Česká buržoazie si uvědomovala při zachování dosavadního systému dvojkolejnosti veřejné správy nebezpečí, a proto se ochotně smířovala s odbouráním samosprávy a rozrůstáním státní správy.²⁶

Po vzniku republiky se stala nejvíce diskutovaná obecní samospráva a dostala se do zcela nové situace vytvořením soustavy místních národních výborů. Jen několik dnů po převratu vneslo Právo lidu požadavek na rozpuštění všech obecních zastupitelstev zvolených na základě majetkových výsad. V obecní samosprávě, kde se stále udržovala zásada volebního práva na podkladě majetkového censu, bylo nutností řešit především otázku volebního řádu.

²⁴ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 180 s.

²⁵ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, 57 s.

²⁶ JANÁK, Jan. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 519 s. ISBN 8004211895.

Převzetí moci v českých zemích proběhlo snadno a bez většího odporu jednotlivců, neboť moc národním výborům byla předávána s ochotou. Na konci roku 1918 došlo k likvidaci národních výborů s odůvodněním, že „úkol národních výborů je splněn“. Novela o obecním zřízení v roce 1919 přinesla významné změny především v organizaci obecních orgánů. Změnilo se i postavení starosty, který měl až dosud na starosti obecní agendu. Obecní pokladny nehospoďarily s velkými finančními obnosy, proto došlo k sanaci obecních financí, přesto však nedošlo ke zlepšení.²⁷

Na počátku roku 1920 byla schválena Národním shromážděním ústava Československého státu a politická situace se koncem roku stabilizovala.

Docházelo k postupnému omezování působnosti obecním samosprávných orgánů zejména v oblasti finančního hospodářství. Organizace obecní samosprávy se v těchto letech dotkla finanční novela, kterou se upravovalo hospodářství obcí a zlepšení jejich finanční situace.²⁸

V roce 1921 zde bylo napočítáno 456 domů a 2549 obyvatel, z toho se jen 54 obyvatel hlásilo k české národnosti, což tvořilo jen 2,3 % všech obyvatel, Němců 2499 tedy 97,6 % a 0,1 % jiných. Někteří z těchto Čechů žili ve smíšených manželstvích.

V roce 1924 jsou uváděny živnosti 2 holiči a kadeřníci, 14 hostinců, 1 kolář, 4 kováři, 2 kramáři, 6 krejčích, 2 mlynáři, 10 obchodníků s různým zbožím, 2 pekaři, 1 pokrývač, 1 řezník, 1 sedlár, 7 ševců a 3 stolaři. Veřejná správa se dlouhodobě potýkala se značnou nákladností, zdlouhavým řízením, komplikovaným úřadováním a neúspěšnými postupy při spisové agendě.²⁹

Teprve v roce 1926 se grándorfští Češi rozhodli, založit Spolek národní jednoty, který měl tehdy 30 členů. Do čela tohoto vlasteneckého spolku byl zvolen Ing. Bedřich Vaněk. Jedním z cílů národní jednoty bylo založení české menšinové školy.

V oblasti územní samosprávy a politické správy i přes nespokojenost dvoukolejně veřejné správy až do roku 1928 nic podstatného nezměnilo.

V roce 1929 byli do tehdy arcibiskupských lesů v Grándorfu dosazeni čeští hajní. Světová hospodářská krize, která vypukla v roce 1929, nepříznivě ovlivnila i česko-německé vztahy. V době hospodářské krize se začínalo prosazovat Henleinovo nacionalistické hnutí. Původně pod názvem Sudetoněmecká vlastenecká fronta, později Sudetoněmecká strana získávala rychle na oblibě. Prolínaly se zde také ekonomické problémy způsobené krizí, a tak postupně

²⁷ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s. 82-83.

²⁸ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.237.

²⁹ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.249.

docházelo k odcizení a zhoršení vztahů mezi Čechy a Němci. Byla tu však i nezanedbatelná skupina Henleinových odpůrců, především z řad sociální demokracie a komunistů. Na krizi česko-německých vztahů se podílelo více faktorů. Byla to stále agresivnější politika sílícího Německa, která podporovala německé separatistické snahy v ČSR.³⁰ Vysoká nezaměstnanost v pohraničí, kde převládal především textilní a lehký průmysl dopadl i na naši obec. Zdejší Němci negativně vnímali i malou pomoc státu, který se nedostatečně vypořádával s řešením národnostní a sociální otázky.

Ve třicátých letech došlo k nejdůležitějším změnám v úpravě obecní správy týkající se volebního řádu do obcí. Hlavní myšlenkou bylo prodloužení volených orgánů na šest let a potvrzování starostů vyššími státními orgány.³¹

Roku 1930 bylo napočítáno v obci 479 domů a 2799 obyvatel, z toho 143 obyvatel české národnosti. Převážně se jednalo o rodiny státních zaměstnanců (železničáři, zaměstnanci pošty, policie) či o osoby ze smíšených manželství. Ve třicátých letech byl v horní části obce postaven peněžní ústav pro občany. V témže roce zde vznikla strojírna. Roku 1932 byla obec elektrifikována, v obci bylo 64 majitelů zemědělských závodů. V meziválečném období na území obce vznikalo několik průmyslových podniků. Roku 1935 byla v obci koželožna a 2 tkalcovny.

Jelikož se německé obyvatelstvo neztotožňovalo se vznikem ČSR a stát považovalo za dočasné politické uspořádání, masově uvítalo mnichovskou dohodu v září 1938 a připojení pohraničních oblastí Čech a Moravy k Německu. Gráňdorf náležel po okupaci v říjnu 1938 až do konce války pod správní okres (Landrát) ve Svitavách v župě Sudety (Sudetengau).

Rok 1938 přinesl vytvoření instituce obecních tajemníků a přispěl k výraznému zásahu do obecní samosprávy, což mělo být prvotním krokem k jejich likvidaci. Na jaře roku 1939 došlo k „převzetí ochrany nad českými zeměmi“. V oblasti místní říšské správy byl vytvořen systém vrchních zemských radů, oberlandrátů, kteří ihned zahájili činnost. V oblasti místní správy byly provedeny zásadní změny. Především byli sesazeni čeští starostové a dosazeni němečtí komisaři. Období Protektorátu naštěstí netrvalo příliš dlouho, proto jím nebyl vývoj obecního zřízení trvale poznamenán. V důsledku územních změn způsobených mnichovským diktátem nemohly obce normálně fungovat. Byly řešeny bez jakéhokoliv vlivu českých autonomních

³⁰ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 192-196 s.

³¹ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.307.

organů. Důsledkem květnového opatření roku 1942 se staly říšskými správními orgány. V oblasti státní správy byl okupanty vybudován silný, centralizovaný aparát.³²

Většina mladých mužů byla povolána do německé armády a v zemědělství byl velký nedostatek pracovních sil, s čímž souviselo i zhoršení zásobování potravinami. V roce 1944 se v Gráňdorfu objevují utečenci z německých měst vystavených leteckým náletům. Počátkem listopadu 1944 byl v Gráňdorfu organizován „Volkssturm“. Všichni muži do 65 let, mladší ženy a starší děti, kteří ještě zůstali ve vesnici, byli zaevidováni, rozděleni do skupin a postoupili vojenský výcvik.

Z Gráňdorfu padlo na frontě 116 mužů, dalších 21 jich zemřelo na následky zranění, 7 osob zahynulo dne 10. května 1945, kdy na dům čp. 549 byla shozena bomba ze sovětského letadla, 5 osob spáchalo na konci války sebevraždu, čtyři úmrtí německých obyvatel jsou připisována českým partyzánům či sovětským vojákům.

Obec si udržela až do roku 1945 německý ráz a naprostá většina obyvatel byla katolického vyznání.

V posledních letech trvání Protektorátu k výrazným změnám v oblasti státní správy nedocházelo. Vývoj organizace územní samosprávy a státní správy bylo součástí strategického plánu a postupnou likvidací českého národa.³³

3.1 Politické strany a volby

S reformami v roce 1850 byla zavedena základní přestavba obecní správy a samosprávy a provedeny volby do obecních výborů a představenstvech, přičemž právo volit měli jen dle výše daní i jinak privilegované vrstvy obyvatelstva.³⁴

K zavedení ústavnosti došlo vydáním Říjnového diplomu 1860 a hned poté na jaře 1861 byly vypsány volby do obecních výborů a nově zvolená zastupitelstva převzala působnost dle provizorního obecního zákona.³⁵

V roce 1919 byl přijat nový volební řád, v němž bylo přiznáno právo všeobecné, rovné, tajné, přímé a všem osobám s alespoň tříměsíčním pobytem v obci ve věku 21 let. Ke ztrátě volebního právo mohlo dojít dle zákona nebo výrokem soudu. Volitelný byl ten, kdo splňoval

³² SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.359-362.

³³ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, 363 s.

³⁴ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 167s.

³⁵ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, 36 s.

podmínky především věk 26 let a roční pobyt na území obce. Každý byl povinen nejen volit, ale i přijmout funkci, do níž byl zvolen. Volební období bylo čtyřleté, volilo se na základě vázaných kandidátních listin dle poměrového zastoupení.³⁶

V obecních volbách v roce 1919 a ve dvacátých letech nenacházely německé nacionalistické strany mezi obyvateli velkou odezvu. Silné pozice měla sociální demokracie, agráři a Německá křesťansko-sociální strana lidová. V lidnaté obci s německým obyvatelstvem byly v meziválečném období politicky činné zejména agrární strana Bund der Landwirte, německá sociální demokracie a německá národně socialistická strana.

Dne 25. září 1927 byla vykonána příprava na obecní volby. Po rušné debatě bylo usneseno, že česká menšina postaví samostatnou kandidátní listinu. Celkem bylo podáno pět kandidátních listin. Volby se konaly 16. října 1927 a odevzdáno bylo 1502 hlasů. Nejvíce hlasů ve volbách a to 541 získala „Deutschen christlichsocial Volkspartei“ poté, 423 hlasů „Bund der Landwirte“, 350 hlasů „Deutsche socialdemokratische Arbeiterpartei“, 127 hlasů „Deutsche Nationalsocialistische Arbeiterpartei“ a 63 hlasů „Česká menšina“. Česká menšina získala jeden mandát a zastupoval ji pan Bedřich Vaněk.

Na podzim 27. září 1929 ve volbách do poslanecké sněmovny bylo odevzdáno celkem 1507 hlasů a do senátu 1293 hlasů. Nejvíce hlasů získali němečtí křesťanští sociálové, 381 němečtí sociální demokraté, 228 hlasů získala agrární Československá republikánská strana, 131 hlasů němečtí národní socialisté a KSČ 15 hlasů.

Do obecních voleb 27. září 1931 kandidovalo v Grándorfu 6 politických subjektů včetně české menšiny. Ve dvou okrscích bylo zapsáno celkem 1702 voličů, odvolilo 1634 a zbylých 68 nevolilo. Volby vyhráli „Němečtí křesťanští sociálové“ s 529 hlasy, na druhém místě skončili „Němečtí sociální demokraté a dělníci“ s 379 hlasy, poté s 342 hlasy „Agráři“, 174 hlasů získala „Němečtí národní socialisté a dělníci“, 141 hlasů „Němečtí živnostníci“ a 57 hlasů „Česká menšina“. I v těchto volbách uhájila „Česká menšina“ svůj mandát.

Překvapením ve volbách byla Německá nacionálně socialistická strana dělnická (DNSAP). Češi ji v Grándorfu nazývali Strana německých národních socialistů a dělníků. Netajila se svou podvratnou činností proti republice a její program nic dobrého nevěstil. V čele této strany právě v Grándorfu stál Franz Werner, ovšem hlavním organizátorem byl německý učitel Ervin Kleiser. Členové DNSAP chodili v uniformách hákenkrajclerských a propagovali zásady Hitlera. Pravidelně se scházeli v místním hostinci a mívali i noční cvičení. Zdejší četnictvo zaznamenalo, že šli 23.11.1931 v šesti čtyřstupech s batohy s pískem na zádech

³⁶ JANÁK, Jan. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 519 s. ISBN 8004211895.

směrem k české škole. Zdejší „hákenkrajclerský spolek“ byl rozpuštěn četnictvem dne 2. března 1932, kdy byly provedeny domovní prohlídky u členů. Zabavena byla pokladna včetně spolkových knih. Činnost spolku byla prohlášena za protistátní. V září 1933 se tato strana sama rozpustila a většina členů přešla do nově vzniklé Sudetoněmecké vlastenecké fronty (SHF), v jejímž čele stál Konrád Henlein. Volební období bylo prodlouženo na šest let. V roce 1935 se SHF přejmenovala na Sudetoněmeckou stranu (SdP).³⁷

V roce 1935 zvítězili opět němečtí křesťanští sociálové s 559 hlasy jen těsně před Henleinovou Sudetendeutsche Partei s 541 hlasy, německá sociální demokracie získala 303 hlasy, agráři 226 hlasů, němečtí živnostníci 34 hlasů.

³⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*. 1.vydání. Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 12 s.

4 Správní vývoj obce 1945 – 1989

Součástí úvah o poválečném uspořádání republiky byla problematika státní správy. V této souvislosti byla nastolena otázka poválečné státní správy se státní správou za první republiky. Následně se opět objevuje myšlenka obnovení národních výborů. V tomto období panovaly rozsáhlé diskuse týkající se veřejné správy především v souvislosti se vznikem instituce národních výborů. Později se však ukázalo, že národní výbory postupně smazaly rozdíl mezi státní správou a samosprávou v návaznosti na sjednocení obou složek. Pravomoc a působnost národních výborů byla upravena na základě dosavadních předpisů v oblasti veřejné správy a samosprávy a dekrety prezidenta vydanými v průběhu roku 1945.³⁸

Blížící se konec války zastihl zdejší německé obyvatelstvo v nejistotě a strachu z dalšího vývoje. Již 12. května 1945 se vedle vojenských jednotek Rudé armády objevili v Grándorfu čeští lidé, kteří založili Revoluční národní výbor. Proti německému obyvatelstvu postupovala česká správa obce poměrně tvrdě. Čeští železničáři převzali železniční stanici a rychle obnovili provoz na důležité železniční trati. Brzy vznikla i stanice Národní bezpečností stráže, která spolupracovala s Revolučním národním výborem a dbala především na pořádek v obci. Národní bezpečností stráž byla ještě v červenci 1945 přejmenována na Sbor národní bezpečnosti. Provoz místní pošty převzali také čeští poštovní úředníci. V letních měsících roku 1945 začali Grándorf osidlovat čeští zájemci z vnitrozemí. Vedle drtivé většiny poctivých lidí se však začali objevovat i lidé, kteří v pohraničí rabovali. Jsou zaznamenány případy odvážení nábytku, a jiného cenného zařízení z německých domů. Objevily se i samozvané nepověřené skupiny českých lidí, kteří prováděli prohlídky německých usedlostí, a na místě konfiskovaly a odvážely obilí, dobytek, potraviny také oblečení a věci denní potřeby. Tyto skutečnosti byly zaprotokolovány a jsou cenným svědectvím této drsné doby.

Ještě v srpnu 1945 byl proveden Národní bezpečnostní stráž a správní komisí v Grándorfu soupis výbušnin, munice a ostatního vojenského materiálu. Na katastru obce bylo zaevidováno několik poškozených tanků, zničených nákladní i osobních automobilů, několik různých děl, polních kuchyní, dělové lafety a velké množství zničeného a ohořelého materiálu. Osídlování probíhalo poměrně rychle.

Státními orgány bylo v souvislosti s osídlováním pohraničí českým obyvatelstvem rozhodnuto, že některá pracoviště státních a zemských organizací budou umístěna právě v místech bývalého pohraničí. Moravský zemský výzkumný ústav pro rostlinnou výrobu byl při své reorganizaci pověřen založením nového pracoviště v Grándorfu. Právě tady uvolněné

³⁸ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Přívoz: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.371-373.

statky, dostatek kvalitní půdy i další okolnosti vytvářely nejvhodnější podmínky pro založení nové stanice.³⁹

Revoluční národní výbor neměl však dlouhého trvání a byl nahrazen správní komisí v čele s několika komisaři. Teprve na podzim 1945 byl ustanoven místní národní výbor. Ten v obci převzal postupně veškerou moc a začal uplatňovat československé vládní dekrety a nařízení o osídlování pohraničí či o odsunu německého obyvatelstva.

Noví osídlenci se zájmem nastěhovat se do obce, posílali správní komisi či místnímu národnímu výboru své žádosti, ke kterým přikládali potvrzení ze svých domovských obcí, že se vždy chovali jako řádní Češi a nespolupracovali s Němci.

Od září 1945 začala správní komise provádět soupisy německého majetku na velkých statcích. Vše se za přítomnosti svědků a původních německých majitelů protokolovalo. Dochované inventární seznamy poskytují představu o vybavení velkých zemědělských usedlostí. Hlavní vlna osídlení proběhla od počátku července do začátku prosince 1945. Život v obci se rychle dostával do normálních kolejí.

Po odsunu německých obyvatel z obce se noví obyvatelé chopili hospodaření na opuštěných statcích. Někteří s velkými úspěchy, mnozí se potýkali s neznalostí, neschopností a nezdarem. Po roce 1945 byla v obci postavena základní škola a prodejna Jednoty. Zřízeno bylo obecní kino a společenský život se stabilizoval. V lese Hajda byla otevřena obecní pískovna. Vzniklo i strojí družstvo, které zemědělcům zapůjčovalo některé zemědělské stroje. Na jaře 1946 měla obec 1460 českých obyvatel.

Předsedou místního národního výboru byl zvolen Jan Slezák. Určité napětí vznikalo i mezi novými osídlenci. Někteří zemědělci chtěli více půdy než přidělovaných 13ha. Chtěli pro sebe rozdělit i státní lesy.

V dubnu 1947 rezignoval předseda MNV Jan Slezák a novým předsedou byl zvolen František Formánek. Téhož roku zahájila činnost zkušební stanice zemědělského ústavu. Její činnost byla zahájena na zkoušení nových odrůd, provádění šlechtění registrovaných odrůd a provádění fytopatologických a výživářských pokusů.

Během vládní krize v únoru 1948 došlo k úplnému převzetí moci komunisty. Téhož roku v květnu byla vydána nová ústava, která vymezila národní výbory jako nositele a

³⁹ KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*. 1.vyd., Brno: F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 88 s.

vykonavatele státní moci v obcích. Další vývoj státní správy šel ve směru dle schválené ústavy.⁴⁰

Rok 1949 přinesl vydání zákona o JZD a započalo období násilné kolektivizace v zemědělství. Gráňdorf náležel do roku 1949 pod správní okres v Moravské Třebové. Občanům obce se nelíbil německý název Gráňdorf, proto byla podána místním národním výborem na ministerstvo vnitra žádost o změnu názvu obce. Roku 1949 dostala obec české jméno Hradec nad Svitavou. Hradec proto, že v dávných dobách se v obci údajně nacházel rytířský hrad a nad Svitavou znamená nad řekou Svitavou. Na Svitavsku je opevněné sídlo doloženo jen v dnešním Hradci nad Svitavou, kde v trati zvané Hrádek (BurgHügel) stávala patrně tvrz. V témže roce vzniklo v obci jednotné zemědělské družstvo a do společného hospodaření se přihlásilo asi 40 rodin.

Na počátku 50. let byl proces osídlování českého pohraničí prakticky ukončen. V roce 1950 byl zřízen obecní rozhlas a obecní prádelna. V obci byla též plánována výstavba koupaliště a sportovního stadionu, přípravné práce sice proběhly, ale akce dokončeny nebyly. Mlýn čp. 170 měl být přestavěn na kulturní dům. Přestože obec na tuto akci dostala od KNV potřebné finance, opět se tato akce nezrealizovala. Byla to doba budovatelského nadšení, dobré záměry se však nepodařilo nikdy dotáhnout do konce. Na společenském životě v obci se aktivně podíleli místní mládežníci. Pro obec udělali mnoho užitečné práce, vyčistili koryto řeky, organizovali sběr železa a brigádnický začali i s přípravou nového koupaliště.

Národní výbory si nadále zachovávaly značný odstup od občanů a velmi nízkou efektivitu výkonu státní správy. Ani zákonná úprava z roku 1954 nepřispěla ke zlepšení jejich fungování.⁴¹ Již v roce 1954 se začalo jednat o zbudování nové školy. Na rok 1955 byla plánována přestavba budovy místního národního výboru a zřízení moderní obřadní síně. Také měla být zbudována nová požární zbrojnice a nový hřbitov včetně rekonstrukce hřbitovní zdi. Nic z těchto akcí se však neuskutečnilo.

Přijetím ústavy Československé socialistické republiky v roce 1960 došlo k rozšíření působnosti národních výborů. Vydání ústavy však předcházela v dubnu téhož roku zákon o novém územním členění státu, který zůstal v platnosti pro některé subjekty veřejné správy doposud.⁴² Po reorganizaci státní správy připadl do roku 1960 již přejmenovaný Hradec nad Svitavou pod nově vzniklý správní okres Svitavy v Brněnském kraji. Po další reorganizaci

⁴⁰ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2. 386-387 s.

⁴¹ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2. 390 s.

⁴² SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2.397 s.

roku 1960 byl Hradec nad Svitavou začleněn pod zvětšený okres Svitavy ve Východočeském kraji.

Až do začátku 60. let 20. století se obec potýkala s řadou problémů. Postupně se však začala situace měnit. Lidé pochopili, že jsou tady doma, a začali se starat o svoje domy i veřejná prostranství obce. V obci začala výstavba rodinných domků, opravovaly se veřejné komunikace, mosty a modernizovalo se veřejné osvětlení. Koncem 60. let byly v obci vybudovány nové prodejny LSD Jednoty.⁴³

Další dílčí legislativní změny ve fungování národních výborů přinesl neuspokojivý hospodářský vývoj a problémy v ekonomice. Zákon o národních výborech z roku 1967 naznačoval demokratizační tendence v územní samosprávě.⁴⁴

Události roku 1968 se obce výrazně nedotkly. Občané vítali změny, které již nastaly či měly ve společnosti nastat. S příchodem srpna 1968 řada lidí na vedoucích postech, kteří se angažovali v obrodném procesu, byla ze svých míst odvolána. Mnoho dobrých věcí bylo zmařeno a vývoj společnosti nešel vrátit před rok 1968.

Nové vedení obce se snažilo z možností, které mělo, udělat pro obec a zdejší obyvatele řadu pozitivních věcí. Na přelomu 60. a 70. let byly v obci postaveny tři ochody, které nahradily obchody dřívější. Dále byla zrekonstruována vyhořelá sokolovna v horní části obce. Do roku 1973 měla výzkumná stanice na katastru obce poměrně rozsáhlou rostlinnou i živočišnou výrobu na 250 hektarech zemědělské půdy. Na konci roku 1973 byla celá živočišná výroba i s objekty, a také se 150 hektary půdy předána Jednotnému zemědělskému družstvu v obci. Činnost stanice ve starých nevyhovujících prostorech nebyla možná, a proto se v následném roce přistoupilo k výstavbě nového areálu v polích katastru obce. Činnost stanice byla zaměřena na odrůdové a vegetační zkoušky a také fytopatologické a výživářské pokusy.⁴⁵

Období 70. let se neslo v duchu oslabování vlivu malých obcí a začaly se projevovat citelné problémy v jejich řízení.

V roce 1975 se okresní orgány rozhodly integrovat některé vesnice do blízkých spádových měst. Dne 1. ledna 1976 byla k městu Svitavy připojena proti jejich vůli řada samostatných vesnic včetně Hradce nad Svitavou. Podle dobového tisku došlo „*ke sloučení těchto obcí na*

⁴³ KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*, 1. vyd., Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 12 s.

⁴⁴ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s. 402.

⁴⁵ KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*, 1. vyd., Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 88-89 s.

základě dobrovolnosti a po předchozím projednání v organizaci KSČ jednotlivých obcí, v Národní frontě, radách a na plenárních zasedáních všech národních výborů“⁴⁶.

Pro město Svitavy byly tyto nově připojené vesnice spíše na okraji zájmu a společenský útlum postihl i Hradec nad Svitavou. Přesto se v této době snažili místní představitelé prosadit pro obec některé prospěšné věci. Za významnou investiční akci z této doby lze považovat výstavbu základní školy. Na území obce byla do provozu uvedena roku 1976 čistírna odpadních vod v době, kdy byla obce součástí Svitav. Čistírna odpadních vod je ve vlastnictví města. Zajímavostí je, že dokumentace na stavbu byla zpracována v Maďarsku a stavební a technologické dodávky zajišťoval také, maďarský zhotovitel. Tato skutečnost však v našich drsnějších klimatických podmínkách způsobovala řadu problémů.⁴⁷ Do obce byla také zavedena městská autobusová doprava, která doplnila autobusové linky ČSAD. Od poloviny sedmdesátých let byla snaha obce vybudovat v obci koupaliště s tábořištěm a kempem.

Zavedení střediskové soustavy osídlení mělo za následek snížení počtu obcí. Některé obce nadále sice fungovaly, ale neplnily základní sídelní funkce a nerozvíjely se.

Další vývoj obecního zřízení potažmo celého systému veřejné správy v 80. letech se potýkal s problémy pramenící z centralismu. Ke konci 80. let bylo již zcela zřejmé, že vývoj spěje k výrazným společensko-politickým změnám v systému veřejné správy.⁴⁸

V roce 1984 byla v obci fungujícím Svazem českých zahrádkářů postavena klubovna a moštárna a následujícího roku již probíhalo moštování ovoce.

Přestože zde místní společenské organizace odpracovaly mnoho brigádnických hodin a místní družstvo i šlechtitelská stanice poskytovaly technickou i materiální pomoc, nepodařilo se koupaliště dokončit tak, aby splňovalo hygienické i bezpečnostní podmínky. V obci se prováděla ještě řada drobných akcí, která byla částečně zajišťována brigádnickou činností. Tato určitá stagnace byla ukončena změnou společenských poměrů po roce 1989.

K 31.12.1988 byl celkový počet členů JZD v obci 393, z toho 245 členů trvale činných. V rostlinné výrobě pracovalo 39 traktoristů a kombajnérů a 7 ostatních. V živočišné výrobě pracovalo 74 členů. Zbývajících 125 trvale činných členů pracovalo v přidružené výrobě, v dílnách, na stavbách, jako řidiči a výrobní a nevýrobní pracovníci. Družstvo v Hradci nad Svitavou patřilo k nejlepším družstvům celého Východočeského kraje.

⁴⁶ FIKEJS, Radoslav. VELEŠÍK, Vladimír. *Kronika Města Svitavy*. Nakladatelské údaje: 1. vyd., Svitavy : Město Svitavy, 2006, 396 s., fot., ISBN 80-239-7488-2.

⁴⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*. 1.vyd., Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 91 s.

⁴⁸ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2, s.426.

4.1 Politické strany a volby

Jako v celé republice, také v naší obci rostla politická polarizace zdejších nových osídlenců. Někteří si mysleli, že půjde vše dál v předválečných kolejích, jiní zastávali názor, že se mnoho věcí musí změnit. Únorové události a další politické směřování státu byly dle obecních záznamů přijaty zdejším obyvatelstvem převážně kladně. V obci vznikaly brzy po válce politické strany, které se aktivně pustily do prosazování svých politických zájmů.

V poválečných parlamentních volbách v roce 1946 po osídlení obce českým obyvatelstvem rozdělilo 732 voličů hlasy pro strany Národní fronty, 427 hlasů KSČ, 176 ČSL, 67 Československá sociální demokracie a 57 Českoslovenští národní socialisté.

Zvláštností politického okresu Moravská Třebová byly při konstituování státní správy „*Místní koordináční výbory Národní fronty*“ (MKV), které se na jiných místech republiky nikde neobjevují. V zakládání takových institutů, podobně jako oblastní SK nebo ÚPN, bylo specifikum okresu.⁴⁹ MKV vznikaly primárně za účelem připravení kandidátů Národní fronty do orgánů státní správy. V obci Hradec nad Svitavou MKV vznikl od 12. nebo 15.května 1945, potom SK, MNV od 2.ledna 1946.

V květnu 1946 se konaly také volby do Národního shromáždění, v nichž s velkým odstupem zvítězila KSČ. Toto volební vítězství předznamenalo budoucí vývoj, vytvořena byla „*budovatelská vláda*“, s cílem centralizace státní moci a likvidace samosprávy.⁵⁰

⁴⁹ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7, 268-269 s.

⁵⁰ SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008. ISB 978-80-87071-92-2, s.384-385.

5 Správní vývoj po roce 1989

Součástí „*transformačního procesu*“ české společnosti kromě demokracii byla i reforma veřejné správy. Hlavní myšlenkou budoucnosti veřejné správy se stala dekoncentrace a decentralizace státní moci a zrušení systému národních výborů. Bývalý systém místní správy byl zrušen a byly zavedeny demokratické formy řízení. Došlo k obnovení obecního zřízení, což bylo rozhodující pro institucionální zabezpečování územní samosprávy. Zákon o obcích byl připraven na základě tehdejšího poznání. Postavení obcí bylo následně legislativně upraveno zákonem z roku 1990, kdy byly stanoveny základní územní správní jednotky. V průběhu platnosti zákona o obcích došlo k řadě změn přijetím nové Ústavy ČR, která přinesla změny v postavení obcí. Dále byla přijata Listina základních práv a svobod. Zakotven byl smíšený model veřejné správy, přičemž obec vykonávala vedle samostatné působnosti i působnost přenesenou. Zákon v mnohém navazoval na prvorepublikové obecní zřízení. Základními obecními orgány bylo zastupitelstvo, rada, starosta a obecní úřad.

Politické změny, které nastaly v obci v roce 1989, uvítala většina obyvatel s velkými nadějemi. Také zdejší občané se začali více zajímat o veřejné věci. Hradec nad Svitavou byl 15 let jen okrajovou částí Svitav a jeho vývoj stagnoval. Již počátkem roku 1990 si řada místních obyvatel uvědomila, že cestou rozvoje obce je její oddělení od Svitav a převzetí správy do svých rukou. V roce 1990 se obec Hradec nad Svitavou oddělila od města Svitav a začala se psát nová kapitola v jeho historii.

Dne 1.1.1991 naše obec byla v rámci dezintegrace oddělena od města Svitav a začala samostatně hospodařit ve všech směrech. Obecní úřad začal úspěšně zajišťovat řadu nevyřešených problémů. Začalo se s opravami kina, vybudovaly se dva nové mosty přes řeku Svitavu a zdárně se pokračovalo ke zvelebení obce. Rok 1992 přinesl opravu části místních komunikací, v obci byl zprovozněn rozhlas a došlo k rekonstrukci místního osvětlení. Započalo se s rekonstrukcí budovy obecního úřadu a opravena byla kaple Panny Marie Královny máje v dolní části obce. Po pouhém devítiletém provozu nově zbudované školy se z důvodu zatékání muselo přistoupit ke generální opravě střechy. Oprava byla financována z rozpočtu obce a celkové náklady činily téměř milion korun. Téhož roku došlo v naší obci k brutální vraždě jednoho z místních občanů. Tohoto činu se dopustili dva Rómové, kteří byli do 13 hodin po oznámení činu dopadeni. V obci byla opravena hasičská zbrojnice a v zimních měsících se začalo s rekonstrukcí vstupní brány do kostela sv. Kateřiny. Obec v tomto roce jednala o navrácení svého majetku, který jí v dřívějších letech náležel. V roce 1993 došlo

k rekonstrukci autobusových čekáren v obci a v následujícím roce započaly úpravy fotbalového hřiště včetně zázemí, které k němu náleželo.

Reforma samosprávy se dala do pohybu až roku 1997 přijetím ústavního zákona a přijetím balíčku zákona o obcích, které platí v novelizované podobě dodnes.

V důsledku několikadenních vytrvalých dešťů začala od 5. července 1997 stoupat hladina řeky Svitavy. V neděli 6. července se již začala vylívat z koryta a zaplavila přilehlé pozemky a zahrady v obci. Až do ranních hodin druhého dne vydatně pršelo a foukal silný nárazový vítr, což mělo za vinu několik poškozených střech a spadlých stromů. V odpoledních a večerních hodinách nastala vážná situace a došlo k evakuaci prvních obyvatel obce, jejichž domky byly zaplaveny do výše 120cm. Obec se poté ještě dlouhou dobu musela potýkat s opravami a úpravou obecního majetku, který byl v důsledku povodní zničen.

S ohledem na potřebu provedení změn byl schválen na podzim roku 2000 nový zákon o obcích. Zákon o postavení obce platil v novelizované podobě až do roku 2000, kdy jej nahradil tedy současný zákon č.128/2000Sb., o obcích. Naplňuje především ústavní zásadu, že je obec samostatně spravována zastupitelstvem, a to zřizuje potřebné orgány, jejichž postavení a základní působnost upravuje zákon, respektive ustanovení Listiny základních práv a svobod.⁵¹

S dalšími povodněmi se obec potýkala na přelomu března a dubna a poté začátkem léta 2009. Ničivá síla vody však již nebyla takového rozsahu jako v roce 1997. Zaznamenány byly škody zejména na komunikacích, v zaplavených sklepech, garážích a zahradách.

V roce 2001 byla v obci zbudována plynofikace a postaven dům s pečovatelskou službou. Od roku 2004 probíhala na katastru obce povrchová prospekce, při níž bylo objeveno několik lokalit s výskytem štípané industrie, která se datuje do období střední doby kamenné. Na základě těchto nálezů se osídlení v této oblasti posunuje ještě hlouběji do minulosti. V roce 2005 byl opraven Sloup nejsvětější Trojice. Mezi další investiční akce v roce 2007 patřilo zbudování víceúčelového hřiště, vybudování parkoviště u obecního úřadu, opravy mostků. Následovala oprava hřbitovní zdi a úpravy mateřské školy. Rok 2009 přinesl rozšíření školní družiny a tepelnou regulaci v místní škole. Mezi další větší investiční akce v roce 2013 a 2014 patří výstavba vodovodu a kanalizace v obci a zateplení celé místní školy, následující rok nový vodovodní vrt.

K dalšímu významnému objevu došlo na katastru obce v roce 2014 v době výstavby polní cesty. Zjištěna byla existence několika zahloubených pravěkých objektů a v návaznosti na to,

⁵¹ aktuální znění: *novela* č. 106/2016 Sb., kterou se mění *zákon* č. 128/2000 Sb., *o obcích*, tzv. obecního zřízení

byl v této lokalitě proveden řádný záchranný archeologický výzkum. Celkem bylo zjištěno na 78 zahloubených objektů, které lze interpretovat jako sídlištní jámy různých tvarů a velikostí, dále kůlové jámy a jamky převážně kruhovitěho tvaru. Z nalezených kamenných předmětů stojí především za pozornost štípaná industrie, drtidlo, kamenný nástroj a zrnotěrka. Soubor keramiky byl nalezen ve fragmentárním stavu. Nálezy dokumentují příchod nových obyvatel do naší oblasti v 6. tisíciletí před naším letopočtem. Přinesli si znalost stavby domů, výroby nádob a nástrojů.⁵²

5.1 Politické strany a volby

V obci bylo po roce 1989 založeno Občanské fórum a začaly se utvářet nové politické strany a iniciativy, které začaly předkládat své představy o dalším směřování obce.

První svobodné volby v naší vlasti se konaly 8. a 9. června 1990. Byly to volby, v nichž občané volili své zástupce do nejvyšších zákonodárných sborů, a to Sněmovny lidu a Sněmovny národů. K volbám přišlo v obci 98,33% voličů v naději lepších zítřků.

V listopadu roku 1990 se konaly první samostatné volby do obecního zastupitelstva. Protože se jednalo o první demokratické volby po čtyřiceti letech, přibližme si tehdejší přípravu a průběh voleb poněkud podrobněji. Zástupci jednotlivých politických stran a občanských iniciativ se setkávali na společných jednáních v pohostinství Zavadilka, projednávaly se návrhy a kandidátky, ale i návrhy na volební program. Po několika jednáních bylo nakonec rozhodnuto, že volební hlasovací lístek bude obsahovat celkem tři kandidátní listiny. První kandidátka pojmenovaná HRADECKÁ KOALICE vznikla spojením kandidátů Československé strany zemědělské, Československé strany lidové a členů navržených občanskou iniciativou – Občanským fórem. Druhá kandidátka – SDRUŽENÍ NEZÁVISLÝCH KANDIDÁTŮ – obsahovala 8 členů. Čtyři své členy nominovala na své kandidátce KSČ.

Volby do obecního zastupitelstva se konaly 24.11.1990. Z celkového počtu 1182 zapsaných voličů se voleb zúčastnilo 69,53% voličů. Z 810 volebních lístků bylo platných 785, tj. 96,91%. Celkový počet hlasů byl 8643, z toho

- Hradecká koalice získala 5467 hlasů, tj. 63,25%,
- Sdružení nezávislých kandidátů 2382 hlasy, tj. 27,56%,
- Komunistický strana Československa 794 hlasy, tj. 9,19%.

⁵² KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*, 1. vyd., Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 12 s.

Na základě výsledků voleb a povolebních vyjednávání byla v roce 1990 zvolena první samospráva naší obce. Starostou byl zvolen pan Pavel Křivinka. Místostarostou obce pan Miroslav Ondráček. Členy obecní rady byli zvoleni pánové František Kořistek, Jiří Křivinka, MVDr. Vladislav Vařejka. Členy obecního zastupitelstva dále byli zvoleni pánové Miroslav Vítek, Josef Klíč, Jiří Němec, František Hájek, Jan Kabát, Timoteus Kadlec, Jiří Charouz, Stanislav Minařík, Petr Hrdlovič a Miroslav Kabát.

V roce 1992 se konaly volby do Sněmovny lidu a Sněmovny národů federálního shromáždění a také do České národní rady. K těmto volbám přišlo 1018 voličů z 1194 zapsaných.

Ve dnech 18. - 19.11.1994 se v obci konaly po čtyřletém období opět volby do obecního zastupitelstva. Rok 1995 byl prvním rokem od zahájení nového volebního období. Nově zvolené obecní zastupitelstvo zvolilo do čela obce ženu. První starostkou se stala Eva Motyčková. Místostarostou obce byl zvolen Miloslav Schuster.

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR proběhly v květnu roku 1996. Těchto voleb se zúčastnilo 76% občanů s volebním právem. V listopadu tohoto roku proběhlo první kolo voleb do Senátu Parlamentu ČR, zúčastnilo se 284 voličů z celkového počtu 1258.

Volby do obecního zastupitelstva 13.- 14.11.1998 nepřinesly změnu a do vedení obce byla opět zvolena Eva Motyčková. Zástupcem starostky se stal Zdeněk Odehnal, dalšími členy rady byli zvoleni pánové Miroslav Kabát, Miloslav Schuster a Josef Klíč. V lednu 1999 rezignovalo pro názorové rozdíly na vedení obce šest členů z patnáctičlenného obecního zastupitelstva.

V listopadu roku 2000 se konaly volby do zastupitelstva kraje současně s volbami do Senátu Parlamentu ČR s účastí 26,12% voličů.

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se konaly v červnu roku 2002 a zúčastnilo se jich 771 voličů z celkových 1295.

Ve dnech 1.- 2.11.2002 proběhly volby do obecního zastupitelstva, kde se volilo 15 členů ze 6 kandidátních listin. Starostou obce na volební období 2002-2006 byl zvolen pan Miroslav Ondráček, místostarostkou paní Eva Motyčková. Dalšími členy rady obce byli zvoleni pánové Jan Švrčina, Miroslav Kabát a Miroslav Vítek.

Referendum o přistoupení ČR k Evropské unii se uskutečnilo v červnu 2003. Počet občanů, kteří hlasovali bylo 49% a z nich se vyslovilo pro vstup 71,2% a proti 28,8%.

Hlasování ve volbách do Evropského parlamentu se uskutečnilo v červnu 2004 a zúčastnilo se jich 24,5% voličů. Téhož roku v měsíci listopadu proběhly volby do zastupitelstev krajů s účastí 22,95% voličů.

V roce 2004 došlo k několika změnám v obecní samosprávě. Ze zdravotních důvodů na vlastní žádost odstoupil pan Miroslav Ondráček z funkce starosty. Novým starostou byl zvolen pan Milan Vybíhal. Na uvolněnou funkci místostarostky po panu Vybíhalovi byla zvolena paní Jana Klouparová.

Rok 2006 byl ve znamení voleb. V červnu se konaly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, v říjnu volby do zastupitelstva obce a souběžně s nimi volby do Senátu Parlamentu ČR. Po volbách do obecního zastupitelstva, které proběhly ve dnech 20.-21.10.2006, s účastí 746 voličů z 1337 možných, probíhala v obci poměrně složitá vyjednávání mezi některými politickými subjekty. Hned v prvním kole byla překvapivě většinou hlasů zvolena starostkou obce paní Stanislava Vaněčková. Místostarostkou pak paní Jana Klouparová. Dalšími členy rady obce se stali Ing. Jaroslav Kuchař, Miroslav Ondráček a Jiří Stejskal.

Další volby, a to do zastupitelstva kraje, proběhly v říjnu roku 2008 s účastí 515 voličů z možných 1364. Voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR se v květnu 2010 zúčastnilo 59,34% voličů.

Po obecních volbách na podzim 2010 nedošlo ke změně. Na post starostky obce byla opět zvolena paní Stanislava Vaněčková. Místostarostou obce byl zvolen Kamil Pavliš. Dalšími členy rady obce se stali Ing. Václav Hnát, Jana Klouparová a Jan Švrčina. Zastupitelstvo obce mělo celkem 15 volených členů.

V říjnu roku 2012 proběhly volby do zastupitelstva kraje s volební účastí 91,51% společně s volbami do Senátu Parlamentu ČR v prvním kole s účastí 34,3% a ve druhém pouhých 9,62% voličů.

Přímá volba prezidenta republiky vyšla na dny 11. a 12. ledna 2013 s volební účastí prvního kola 55,91% a druhého 57,1% . Ve stejný rok se v měsíci říjnu konaly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, v nichž odvolilo 55,22% voličů.

6 Postavení obce v současnosti

Novela zákona o obcích nabyla účinnost 1. července 2016 a přinesla podstatné změny zejména v rozsahu povinností obce a upravuje rovněž pravomoci jejich orgánů. Dalších změn doznávají ustanovení pojednávající o pravomocích obecních orgánů.⁵³

Postavení obcí v rámci českého politického systému můžeme zařadit v současné době mezi parlamentní demokracii, protože v nich občané o svém politickém zastoupení rozhodují tajným hlasováním na základě rovného, všeobecného a zpravidla přímého volebního práva. Územní samosprávu v České republice tvoří základní územní samosprávné celky, tedy obce.

Obce, jako důležitý subjekt veřejné správy jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodařit dle svého schváleného rozpočtu. Dle zákona je obec územním samosprávným společenstvím občanů a tvoří územní celek vymezen hranicemi.⁵⁴

Občany obce jsou všechny fyzické osoby se státním občanstvím České republiky a trvale hlášeny na území obce. Kromě práva volit, být volen a hlasovat v místním referendu mají stejná práva i fyzické osoby starší 18 let, které vlastní nemovitost v katastru obce.⁵⁵

Obce vykonávají takzvaný spojený model veřejné správy, tedy samosprávu a současně i výkon přenesené působnosti, tedy státní správy.

Stěžejním právem, vyplývajícím ze samostatné působnosti, je právo vlastnit majetek a hospodařit dle schváleného rozpočtu.⁵⁶ Samostatnou působnost vymezuje zejména zákon o obcích, patří do ní především záležitosti v zájmu obce.

V přenesené působnosti obce vydávají správní rozhodnutí v souladu se zákony a jinými právními předpisy.

Otázkou zůstává, zda stávající systém vydrží dlouhou dobu stabilizovaný. Reformy veřejné správy jsou dlouhodobým a nikdy nekončícím procesem.

Obec Hradec nad Svitavou se řadí ke členům mikroregionu Svitavsko. Ten si klade za cíl realizaci strategického plánu, trvale udržitelného rozvoje regionu a dalších aktivit v oblasti ekonomického rozvoje, rozvoje venkova a cestovního ruchu, kvality života, ochrany životního prostředí a propagaci regionu. Vesnice má vybudován veřejný vodovod, kanalizaci a obec je celkově plynofikována. Občané mohou využívat místní knihovnu a kulturní zařízení v obci. Služby pro občany zajišťuje pošta, praktický a dětský, zubní lékař, prodejny a hostinec. V obci působí také drobní živnostníci s výbornou pověstí, truhláři, malíři, kadeřník, švadlena

⁵³ aktuální znění: *novela* č. 106/2016 Sb., kterou se mění *zákon* č. 128/2000 Sb., *o obcích*, tzv. obecního zřízení

⁵⁴ aktuální znění: zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ aktuální znění: zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ aktuální znění: Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

a další. Seniorům slouží dům s pečovatelskou službou. Sportovat lze na hřišti a ve školní tělocvičně.

V současné době zemědělskou výrobu v Hradci nad Svitavou provozují SYLAN,s.r.o. také soukromí zemědělci a řada záhumenkářů. Obec má rozvinuté autobusové spojení se spádovým městem a okolními vesnicemi. Nachází se tu i dvě zastávky vlakové.

Obec se může pochlubit především aktivní činností několika spolků, které dopomáhají k bohatému společenskému a kulturnímu životu. Dosud fungující sbor dobrovolných hasičů má zásluhu na pořádání několika akcí, ale účastní se i soutěží v požárním sportu. Dále plní i povinnosti vyplývající z činnosti, zásahy u požáru, pomoc při povodních nebo přívalových deštích i zapojení se do ochrany obyvatelstva.

Aktivně pracuje i myslivecké sdružení, které se věnuje především péči chovu a výcviku loveckých psů, opakovaně jsou pořádány zkoušky za přítomnosti veřejnosti. Zázemím je jim myslivecká chata, kterou využívají při setkáních a jiných akcích. Opomenout nesmíme ani Český svaz chovatelů fungující v obci, i když se v současné době potýká s nedostatkem mladších chovatelů ve svých řadách. Český zahrádkářský svaz využívá moštárnu dodnes, i když se také potýká s postupným úbytkem svých členů. Dále v obci máme aktivní sportovce, kteří se sdružují v Tělovýchovné jednotě, dále spolek šipkařů a zájmové sdružení včelařů. Nově vzniklý spolek Hradečtí se nejvíce angažuje do volnočasových aktivit pro děti, mládež a rodiče. Jednou z největších akcí pořádaných tímto spolkem je pohádkový les, který navštěvují příznivci z dalekého okolí.

Dnes je kontrolní a zkušební ústav zemědělský působící v obci moderním odborným pracovištěm, které hospodáří na 95 hektarech zemědělské půdy. Stanice je součástí zkušeben, která na základě pokusů zabezpečuje podklady pro výkon odborného státního dozoru a kontroly na úseku rostlinné výroby. Především zajišťuje pro zemědělskou praxi výběr odrůd rostlin, které nejlépe vyhovují svým výnosem, kvalitou a dalšími vlastnosti zájmům spotřebitelů a pěstitelů.⁵⁷

6.1 Orgány obce

6.1.1 Zastupitelstvo obce

Zastupitelstvo obce rozhoduje dle zákona o nejdůležitějších záležitostech patřících do samostatné působnosti obce, které jsou mu vyhrazeny. Počet členů zastupitelstva závisí na

⁵⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*. 1.vydání. Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 89-90 s.

počtu obyvatel a velikosti územního obvodu dané obce. Rozpětí počtu členů zastupitelstva stanovuje zákon o obcích a rozlišuje členy uvolněné a neuvolněné. Člen obecního zastupitelstva je neodvolatelný. Uvolněným členem zastupitelstva je ten, který je pro výkon funkce dlouhodobě uvolněn ze svého pracovního poměru. Naproti tomu neuvolněný člen zastupitelstva obce uvolněn ze svého pracovního poměru není. Jednání zastupitelstva obce jsou zásadně veřejná a dle potřeby, nejméně však jednou za tři měsíce.

6.1.2 Rada obce

Není orgánem, který je volen přímo občany, ale zastupitelstvem ze svých řad. Rada obce je výkonným orgánem v samostatné působnosti a tvoří ji starosta, místostarosta a další radní, které si ze svých řad volí zastupitelstvo obce na ustavujícím zasedání. Rada obce plní úkoly na základě pověření zastupitelstva obce a také se mu zodpovídá, připravuje návrhy pro jednání zastupitelstva a zabezpečuje plnění usnesení. Obecní rada je tedy výkonný orgán, a laicky řečeno je vůči zastupitelstvu v podřízeném postavení. Člen rady obce může být během volebního období odvolán a nahrazen jiným, nově zvoleným radním. I obecní radě jsou svěřeny dle zákona určité kompetence.⁵⁸

6.1.3 Starosta obce

Starosta zastupuje obec navenek a za výkon své funkce odpovídá zastupitelstvu a je automaticky členem rady. Můžeme jej považovat za statutárního zástupce obce, ovšem s výhradou, že k většině svých úkonů potřebuje předchozí souhlas jiného orgánu obce. Starosta má velmi malá oprávnění v pozici „prvního mezi rovnými“, v praxi se jeho postavení připisuje mnohem vyššímu významu, což mnohdy vede k překročení jeho pravomoci. Prakticky nemá žádnou rozhodovací pravomoc, což by si měl ve svých jednáních uvědomovat především on sám. Je možné jej během volebního období odvolat a nahradit jiným členem z řad zastupitelstva. V té chvíli však přestává být členem i rady, avšak může do ní být opět zvolen. Místostarosta zastupuje starostu obce v době jeho nepřítomnosti a vykonává všechny činnosti příslušící starostovi. Místostarosta společně se starostou podepisují právní předpisy obce.

⁵⁸ aktuální znění: zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

6.1.4 Obecní úřad

Obecní úřad tvoří starosta, místostarosta a zaměstnanci obecního úřadu včetně zaměstnanců obce zařazených do obecního úřadu na základě klasického pracovního poměru. V čele obecního úřadu stojí starosta.⁵⁹ Obecní úřad plní v samostatné působnosti úkoly uložené radou a zastupitelstvem obce a také pomáhá komisím a výborům v jejich činnosti. Plní servisní a výkonnou roli na úseku samosprávy a zabezpečují výkon svěřené státní správy. Úředníci obce by měli své zastupitele chápat jako své „nadřízené“, být jim nápomocní, vyhovět jejich požadavkům a tak dále. Zájem úředníků obecního úřadu by měl být totožný se zájmem zastupitelů a být motivem ve všech vzájemných kontaktech. Úředník obce by se měl zejména ztotožnit s cíli a úkoly úřadu, dbát veřejného zájmu, řádně a iniciativně realizovat všechny činnosti stanovené výkonem své funkce.

Obecní úřad jako takový nemá žádnou rozhodovací pravomoc, nejsou mu stanoveny ani žádná pravidla pro vlastní jednání. Velmi často se setkáváme se zaměňováním označení „obec“ a „obecní úřad“, což zejména občané vůbec neodlišují. Pro chápání podstaty samosprávy je nutností tyto pojmy odlišovat a především občanům vhodnou formou vysvětlit.

6.2 Právní předpisy obce

Právními předpisy obce souhrnně označujeme obecně závazné vyhlášky a nařízení obce. Obecně závazné vyhlášky vydává obec ve své samostatné působnosti a jejich existence je zakotvena v Ústavě ČR.⁶⁰ Nařízení obce vydává obec v přenesené působnosti, a to na základě a v mezích zákona.

6.3 Volby do zastupitelstva obce

Volby do zastupitelstva obce je řídí zákonem o volbách do zastupitelstva obce. Volební období je čtyřleté. Zastupitelstvo je voleno v obecných, rovných, přímých a tajných volbách na principu poměrného zastoupení na čtyřleté funkční období. Člen obecního zastupitelstva nabývá mandátu zvolením, práv a povinností pak po složení slibu na první schůzi zastupitelstva. Člen musí při volbách a v případě svého zvolení po celou dobu mandátu splňovat podmínky volitelnosti. Počet členů zastupitelstva je určen velikostí obce, respektive podle počtu obyvatel dané obce, a rozhodnutí zastupitelstva.⁶¹

Volby do Evropského parlamentu proběhly v květnu roku 2014 s volební účastí 12,35%.

⁵⁹ aktuální znění: zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ aktuální znění: zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ aktuální znění: *novela* č. 106/2016 Sb., kterou se mění *zákon* č. 128/2000 Sb., o obcích, tzv. obecního zřízení

Ve dnech 10.-11.10.2014 proběhly volby do obecního zastupitelstva. Dohodou mezi osmi členy zastupitelstva zvolených za ČSSD a KSČM byl starostou obce zvolen pan Kamil Pavliš. Místostarostou obce byl zvolen pan Karel Nečas a dalšími členy rady jsou pánové Ing.Václav Pospíšil, Vít Vařejka a paní Veronika Vařejková.

7 Obecní správa a školství

Počátky vzdělanosti u nás spojujeme s příchodem křesťanství. Po celý středověk byla vzdělanost výsadou církve. Převážně církevní školy vznikaly především v sousedství chrámů. Příchodem nejrozličnějších řeholí začal rozvoj škol klášterních.

Krise vyplývající z proměny mocenského vztahu mezi církevní a světskou mocí zapříčinila kolem 11.století změny obsahu těchto škol. Začínají se objevovat prvky praktického vzdělání, které jsou vyhledávány i vrstvou laiků. O prvních školách máme pouze kusé zprávy, ale i z nich lze usuzovat, že se zde vyučovalo nejen středověkému triviu, ale i třeba latině, jazyku a dobové komunikaci.

Ve 13.století postupně vzniká školy laické jako školy farní nebo městské. Od poloviny 14.století se začalo odcházet z důvodu vyššího vzdělání do ciziny. Když císař Karel IV. nechal v Praze roku 1348 zřídit univerzitu, studenti tam začali právě z důvodu vyššího vzdělání docházet.

Další zprávy o školství se množí až s příchodem humanismu a éry luterství. Právě Luther měl vyslovit názor, aby vrchnost, města i stát neúnavně zakládaly školy a objevuje se první náznak vzdělávací povinnosti.

Doba husitství se zamýšlela zpřístupnit základní vzdělání v mateřském jazyce všem členům společnosti bez rozdílu, tedy i ženám a dívkám.⁶²

V období renesance se nám objevují také první zmínky o farních školách na vesnicích.⁶³

Éra reformace znamenala ve vývoji školství poměrně významný krok. Triviální či partikulární školy byly rozděleny do dvou stupňů a nižší školy měly čtyři i pět tříd. Učilo se čtení, psaní, počtům, české nebo německé mluvnici a základům latiny. Vyšší stupně byly rozděleny do dvou až tří ročníků. Vyučovalo se zde dialektice, rétorice a literatuře i přírodním vědám. V čele školy stál *schulmeister*, zvaný i *rector scholae*, *magister scholae*, *ludi rector* nebo *ludi magister*. Ten měl k ruce několik pomocníků. Druhého učitele, kterému se říkalo *organist* nebo *organistmeister* (většinou působil jako varhaník v kostele), třetího řečeného *kantor* (obstarával hudební doprovod při církevních obřadech), čtvrtého pak *auditora* nebo *velefatora*, který měl na starosti žáky, úklid a topení ve školních místnostech. V této době byli učitelé na své poslání alespoň částečně připravováni.⁶⁴

⁶² SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁶³ NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2003. ISBN 80-7275-026-7. 446-477s.

⁶⁴ BEDNÁŘOVÁ, H. *Svitavské školství do roku 1945*. uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 376

Později v době pobělohorské, už prakticky žádná příprava neexistovala. Zavedení povinné školní docházky a postupné zřizování několika typů škol dává vznik i soustavě škol.⁶⁵

Na přechodu od feudalismu ke kapitalismu tvořil u nás své velké pedagogické dílo J. A. Komenský, který začal následně psát návrh na obnovu české národní výchovy. Ve svém díle kladl důraz na společenskou výchovu, která má být přirozená a ve vyučování zdůrazňoval význam tří činitelů - učitel, žák a učení.⁶⁶

Přelomem ve vývoji školství byla třicetiletá válka a poválečná situace byla dosti neutěšená. Mezi lidem panovala negramotnost, zaostalost a duševní bída.

První zmínky o škole v Hradci nad Svitavou pocházejí z posledního desetiletí 17. století. Archivní záznamy uvádějí, že v letech 1692-1713 učil na zdejší škole Andreas Schwäbischer. Po něm zde působila kantorská dynastie Daume-Gregor (1713-1734), Andreas (1734-1753) a Anton (1753-1771). Školská reforma pak přišla za působení Engelberta Weinperta (1771-1803). Tehdy se škola rozrostla tak, že učitel musel přijmout pomocníka. Prvním historicky doloženým byl Anton Hitschman (1793-1797).⁶⁷

Zřizování škol se setkávalo s obtížemi obzvláště na vesnicích Dle školního řádu měly být farní školy přeměněny na triviální, a kde nebyly, musely být zřízeny. V Hradci nad Svitavou farní škola zřízena byla.

Reformy za vlády Marie Terezie a Josefa II. byly především vynuceny snahou o upevnění centralizované a absolutistické monarchie. Osvícenské názory hrály úlohu prostředku k dosažení centralizace. V 70. letech 18. století nastal ve školských poměrech obrat, který znamenal vznik novodobé školské soustavy.

Po třicetileté válce nebyly školy v nijak povzbudivém stavu. Po sedmileté válce vyhlásil pruský král Fridrich II. Veliký školství za státní záležitost.⁶⁸ Po roce 1774 je vývoj základního školství poznamenán hospodářskými změnami. Počátek manufakturní výroby přináší rostoucí požadavky na vzdělanost. Stále častěji se směřuje k úpravě základního vzdělání a začíná se realizovat nová školská politika. Potřebám osvícenských snah Marie Terezie vyhovovaly nejlépe reformní návrhy Jana Ignáce Felbigera. Zavedení nového školního řádu připadlo na

⁶⁵ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976

⁶⁶ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976

⁶⁷ SCHWAB, A.. *Gemeinde-Chronik der gemeinde Greifendorf vierter band 1270-1934*. Psáno německy strojem v roce 1934, Uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 54.

⁶⁸ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky, 1. vyd.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

6.prosince 1774. Rovněž byla zavedena i povinná školní docházka dětí od 6 do 12 let, jenž se jen s potížemi a pozvolna prosazovala.⁶⁹ Všeobecný školní řád dal základ k organizaci nižšího školství, kdy vznikaly triviální školy i na vesnicích, kde je farní kostel nebo od něj vzdálený filiální kostel a vyučovalo se již známému triviu. Na venkově mohly být děti ve věku 9-12 let školní docházky zproštěny.⁷⁰

O náklady na školy triviální musely pečovat obce a šlechtici. Bezprostřední dozor na triviálních školách byl svěřen místnímu faráři. Byl zde však i dozor světský, který na školu dohlížel, na vesnicích určovala dozírajícího úředníka vrchnost.

Osvícenecká politika státu podporovala hlavně rozvoj škol nižších na základě skutečnosti, že zůstanou státní záležitostí. Systém školství bylo třeba chápat jako státní a pevně organizovanou strukturu, s nutností zaměřit se na školy nejnižší z důvodu základní vzdělanosti poddaných. Teprve po vybudování počátečních škol se mohla směřovat pozornost na školy vyšší. Rok 1790 uvádí přibližně dvojnásobný počet škol městských a hlavních, téměř 2500 škol triviálních, ve kterých se učilo 142 tisíc žáků z celkového počtu asi 239 tisíc školou povinných dětí v Čechách. Vyučovalo se německy, jen v triviálních školách česky.⁷¹ V roce 1977 vyšla metodní kniha pro venkovské učitele. Hospodářská situace a z ní vycházející školská státní politika ovlivnily celou efektivitu školství.

Období konce 70. let, a zejména 80 .let 18. století bylo myšlenkou o uskutečnění josefínského ideálu jednoho jazyka v monarchii. Specifickou stránku reformy vytvořila výchova k industrii, která se u nás rozvíjela zejména v 80. letech 18. století. Na školách se v rámci industrie začalo vyučovat ženským pracím a dalším domácím naukám.⁷²

V poslední třetině 18.století se poprvé konstitoval obecně platný systém školství, který byl vybaven vnitřními předpisy včetně učebních osnov. Všeobecně povinná docházka však zůstala ideálem. Na jednoho učitele připadalo 80-100 žáků, když bylo žáků více než 120-130, byla zřízena další třída společně se správcem školy.⁷³

⁶⁹ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁷⁰ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁷¹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976

⁷² NEKUDA, V. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2003. ISBN 80-7275-026-7. 446-477s.

⁷³ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

Poslední důležitá úprava školských poměrů přišla se zákonem z 11. srpna 1805.⁷⁴ Zákon kladl velký důraz na mravní a náboženskou výchovu, na triviální škole se okruh předmětů zužil pouze na náboženství, čtení, psaní a počty. V období národního obrození je rozlišován učitel josefínský a vlastenec. Josefínský učitel vystupoval proti germanizační tendenci. Vlastenecký učitel svůj život zasvětil rozvoji české národní školy. Po vydání školských reforem Marie Terezie a Josefa II. došlo ke zlepšení postavení učitele. Zákonnými úpravami byly potvrzeny zvýšené nároky státu na učitelovo vzdělání. Přípravu na povolání učitele hlavní školy měl zajistit šestiměsíční kurz v normální škole, pro triviální školu stačil tříměsíční kurz na škole hlavní.⁷⁵

Po tereziánských reformách začal s vyučováním v horní části obce Hradec nad Svitavou Anton Neubauer. Protože školní budova nebyla po ruce, učil ve svém vlastním na dluh zbudovaném bytě. Jeho syn Severin (1825-1867) pak v roce 1815 koupil od vrchnosti dům pro sebe a pro školu.⁷⁶ Už zanedlouho se však ukázalo, že tato budova nedostačuje. Zastupitelstvo obce proto roku 1828 žádalo město Svitavy o povolení stavby nové školní budovy, resp. o poskytnutí peněžité částky na její přestavbu. Teprve, když svitavský magistrát tuto žádost s konečnou platností odmítl, dala olomoucká vrchnost (arcibiskupství) postavit roku 1834 v horní části obce Hradec nad Svitavou novou školu, která značně ulehčila přetížené škole svitavské.

Tereziánská školní reforma se ujímala jen velmi pozvolna, ale i přesto počet triviálních škol zvolna stoupal.

Po více než sedmdesáti letech trvání školního řádu, v roce 1849 je triviální škola jednotřídka také v horní části Hradce nad Svitavou.⁷⁷

Důležité změny ve školství zaznamenal rok 1848. V padesátých letech 19.století se zvýšily nároky na vzdělání učitelů. Roku 1853 bylo vydáno ministerské nařízení o vyučování němčině, které značně omezilo výuku v českém jazyce. V učebních osnovách pro češtinu se však nařizovala výuka češtiny všude, kde je pro žáky mateřským jazykem.

Od roku 1854 musel budoucí učitel absolvovat řádné dvouleté studium učitelského ústavu. První nadučitel dostával ročně 411zl. a 15kr., druhý 408zl. a 12kr. a třetí 443zl.. Podučitel

⁷⁴ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁷⁵ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976

⁷⁶ SCHWAB, A.. *Gemeinde-Chronik der gemeinde Greifendorf vierter band 1270-1934*. Psáno německy strojem v roce 1934, Uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 54.

⁷⁷ KLEISER, Erwin. *Schul-Chronik, Fortsetzung 1918 bis 1945*. Psáno německy v letech 1918-1944, uložení SOKA

Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 51

dostával ročně 126zl., 63zl. mu pak připlácel nadučitel.⁷⁸ V roce 1854 došlo k definitivnímu schválení dohledu církve na vyučování.

Nové zákonodárství mělo za cíl, aby byl celý školský systém podřízen státu a vliv církve omezen. Počátkem druhé poloviny 19.století byl vliv církve zaručen konkordátem a dával jí rozsáhlé pravomoci v oblasti kultury, výchovy, školství a manželského práva. Roku 1855 bylo všechno národní školství opět podřízeno církvi. Jejich úřady schvalovali učebnice a rozhodovaly v obsazování nových učitelských míst. Z důvodu finančních nebyli přijímáni zkoušení učitelé, ale mnohem levnější školští pomocníci, většinou synové stávajících učitelů. Český zemský sněm schválil roku 1864 zásady rovného práva češtiny s němčinou jako vyučovacího jazyka na školách.⁷⁹

Ve druhé polovině 60. let zejména v návaznosti na prohranou válku s Pruskem došlo k mnoha reformám. Zestátnění škol znamenalo změnu dozoru nad jejich fungováním. V lednu 1868 byl vydán říšský zákon, jenž stanovoval základní pravidla vzájemného postavení školy a církve. Podle tohoto zákona přešlo řízení, správa školství a dohled na stát.⁸⁰

Školské reformy byly postupně uskutečňovány v letech 1867-1870. Dne 2.března 1869 vyhlašuje ministr kultu a vyučování Leopold von Hasner nový říšský zákon upravující elementární školství, který vstoupil v platnost dne 14.května 1869.⁸¹ Školní docházka byla definitivně stanovena na osm let, i když byly stále udělovány žákům úlevy zejména v době sezónních prací v zemědělství. V této době byly ještě všechny školy německé, ojediněle se začaly zakládat i školy mateřské. Nesporným pokrokem bylo zavedení pravidelného platu pro učitele, který jej dostával od příslušného úřadu. V šedesátých letech byla ustanovení konkordátu revidována a dohoda mezi státem a církvi byla formálně vypovězena roku 1870.⁸²

V roce 1870 byla v horní části Hradce nad Svitavou jednotřídní obecná škola, jednu třídu se 108 žáky vyučoval učitel Franz Miksche.⁸³

Roku 1871 byla nově otevřena škola obecná s německy vyučujícím jazykem uprostřed obce, do jednotřídní obecné školy docházelo 211 žáků a učitelem byl Leopold Jandl.

⁷⁸ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁷⁹ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976

⁸⁰ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁸¹ NEKUDA, V. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2003. ISBN 80-7275-026-7. 446-477s.

⁸² NEKUDA, V. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2003. ISBN 80-7275-026-7. 446-477s.

⁸³ SCHWAB, A.. *Gemeinde-Chronik der gemeinde Greifendorf vierter band 1270-1934*. Psáno německy strojem v roce 1934, Uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 54.

Roku 1881 přišel do Grándorfu na lidovou školu jako učitel Franz Richter, který se stal po dobu svého působení, které trvalo 38 let velmi významným a zasloužilým učitelem v Grándorfu. Nejdříve působil jako vrchní učitel a později jako uznání jeho zásluh získal titul „školní ředitel“ a čestný občan Grándorfu.⁸⁴ Během jeho služby byla lidová škola přestavěna a rozšířena.

Ve školním roce 1881/82 byla jednotřídní obecná škola rozšířena na trojtřídku, do které bylo přihlášeno v tomto školním roce 355 dětí, z toho 163 chlapců a 192 děvčat. Ve školním roce 1882/83 docházelo do školy celkem 340 žáků a ve škole byla zřízena školní knihovna.⁸⁵

V 90. letech v rozporu s celkovými tendencemi vývoje kulturního, hospodářského i třídního, se začínají objevovat nejrůznější zpátečnické návrhy na opravu základního školství. Tyto tendence pokračovaly i po vyhlášení novely zákona přijaté v roce 1883.

V roce 1904 byla v horní části Hradce nad Svitavou již čtyřtřídní obecná škola, do které docházelo 315 žáků. Uprostřed obce byla trojtřídní obecná škola s 397 žáky, která zanikla v roce 1945. Období let 1918-1938 tedy umožnilo, aby v obci vedle sebe vyrostly český a německý školský systém, dva systémy, jež byly vyjma mateřského jazyka, vlastně identické. Celá tato dlouhodobě budovaná konstrukce vzala za své v říjnu 1938 po obsazení Sudet německými vojáky. České školy byly pozavírány, obyvatelstvo hlásící se k české národnosti se stěhovalo pryč a německé školy byly zařazeny do systému německého školství.⁸⁶

Vytvořením ministerstva školství a národní osvěty v listopadu 1918 byl pouze petrifikován stav starého školství. V roce 1919 byl zrušen celibát učitelek a stanoveny podmínky pro zřizování státních menšinových škol.

Školní kronika z let 1918 až 1945 zaznamenává údaje o obecné škole s německy vyučujícím jazykem, která se nacházela uprostřed obce. V té době se jednalo již o pětitřídku. Ve školním roce 1918/19 bylo přihlášeno do této školy celkem 357 žáků, z toho 167 chlapců a 190 děvčat. Tříd bylo zřízených šest, jelikož třída čtvrtá měla celkem 90 dětí a musela být tedy rozdělena na třídy dvě. Ředitelem školy byl v této době pan Oberhauer. V místní lidové škole působil již od roku 1917 do roku 1926. Následující školní rok byl obdobný. Do školy docházelo celkem 340 dětí a ve třídách se vyučovali také ruční práce.⁸⁷ V roce 1919 bylo na celém území republiky zahájeno postátnění škol. Ve školním roce 1920/21 byl do budovy

⁸⁴ KLEISER, Erwin.. *Schul-chronik, Fortsetzung 1918 bis 1945*. Psáno německy v letech 1918-1944, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 51.

⁸⁵ KLEISER, Erwin.. *Schul-chronik, Fortsetzung 1918 bis 1945*. Psáno německy v letech 1918-1944, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 51.

⁸⁶ SOMR, M. *Dějiny školství a pedagogiky, 1.* vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁸⁷ KLEISER, Erwin.. *Schul-chronik, Fortsetzung 1918 bis 1945*. Psáno německy v letech 1918-1944, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 51.

německé školy přemístěn obecní úřad a dnem 25. ledna 1921 bylo na této škole zahájeno vyučování českého jazyka.

Rok 1922 přináší vydání Malého školského zákona sjednocení školské soustavy na celém území ČSR. Tento zákon v zásadě přejal řadu ustanovení a zákonů bývalého mocnářství. Byla však pozměněna ustanovení o školní docházce, která stanovila osmiletou školní docházku a zrušila úlevy, dovolovala rodičům odhlašovat děti z vyučování náboženství, zavedla vyučování občanské nauky a výchovy, ručním pracím a domácím naukám. Polovina všech učitelských míst měla být nadále obsazována učitelkami. Vrchní správu školství přejímá ministerstvo školství a národní osvěty, které má rovněž vrchní pravomoc nad školami menšinovými.

V následujícím školním roce došlo na škole k rozsáhlým organizačním změnám týkající se osmileté školní docházky. Roku 1925 byla škola uzavřena z důvodu nakažení tuberkulózou.⁸⁸

7.1 Zřízení české školy v obci

V Gráňdorfu místní Češi založili národní jednotu a jejich první starostí bylo zřízení české školy. Národní jednotu čítala 30 členů z toho 23 mužů a 7 žen a právě oni začali pracovat na zřízení české školy. To se však nelíbilo místním Němcům, kteří české spoluobčany přepadali a tloukli, ale ti pracovali dál a roku 1926 se jim podařilo otevřít jednotřídní českou menšinovou školu. Okresní správa politická v Moravské Třebové oznamuje Národní jednotě v Gráňdorfu přípisem ze dne 14. června 1926, že Ministerstvo školství a národní osvěty hodlá zřídit v Gráňdorfu školu obecnou s českým jazykem vyučujícím.⁸⁹

Proto svolává okresní politickou správou na den 18. června 1926, která by měla zjistit vhodné místo pro školu i byt jejího správce. Místní odbor Národní Jednoty v Gráňdorfu byl také vyzván, aby se komisionálního jednání zúčastnil. Po delším úsilí jednu místnost pronajal pro českou školu ve svém domě pan Julius Bulla. Když tedy komise konečně pořídila, odebrala se sepsat protokol a podepsat jej. V polovině srpna byla započata stavba. Stavba byla dokončena dne 8. září 1926 a celkový náklad na opravu činil 30.000,-Kč. Zřízením české školy nastává radostnější a čilejší život v menšině.⁹⁰

⁸⁸ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁸⁹ ZAPLETAL, J., KOPECKÁ, M., VESELÁ, J., VLK, B.. *Školní kronika Gráňdorfu*. Kronika české státní obecné školy v Gráňdorfu. Psáno česky v letech 1926-1937, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 57

⁹⁰ ZAPLETAL, J., KOPECKÁ, M., VESELÁ, J., VLK, B.. *Školní kronika Gráňdorfu*. Kronika české státní obecné školy v Gráňdorfu. Psáno česky v letech 1926-1937, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 57

7.1.1 První český učitel v obci Josef Zapletal

Dekretem Ministerstva školství a národní osvěty v Praze ze dne 19. srpna 1926 byl jmenován zatímním učitelem a správcem při nově zřízené obecné škole Josef Zapletal. Služební slib vykonal 23. srpna 1926 na nově zřízeném Inspektorátu menšinových škol v České Třebové.

Josef Zapletal byl prvním českým učitelem v Grándorfu. Narodil se dne 30. října 1899 ve vesničce Kroužek u Nového Rousínova, kde jeho otec byl řídicím učitelem. V Kroužku chodil do obecné školy, v Novém Rousínově do I. třídy měšťanské školy. Poté vstoupil do Gymnázia ve Vyškově. Po čtyřech letech odešel na učitelský ústav, kde maturoval. První starostí nového správce školy bylo dokonale poznat zdejší poměry a lid a pokračovat v započaté práci. Velkou měrou se podílel na kulturním a osvětovém životě české menšiny v Grándorfu.

První úřední pošta došla dne 28. srpna 1926 a oznamovala, že Ministerstvo školství a národní osvěty zřídilo v Grándorfu obecnou školu s vyučovacím jazykem českým. Škola má být otevřena jako jednotřídní počátkem školního roku 1926/27. Obsazeno mělo být tedy jedno místo učitele jako správce školy. Podle předběžného zápisu mělo nově zřízenou školu navštěvovat 12 žáků. O vybavení učeben, tělocvičny pomůcky, učební knihy a jiné pomůcky se postaral inspektorát menšinových škol, který sídlil v České Třebové.

Inspektorát menšinových škol vyzval 18. srpna zdejší správu školy, aby zajistila staveniště pro stavbu české školy v Grándorfu a navrhla urychlení stavebního programu. Protože vyjednávání a prodej pozemků na stavbu školy byl stěžován ze strany německé, bylo vyhlédnuto několik míst najednou. Inspektorát menšinových škol oznámil, že bude v Grándorfu zřízena také mateřská škola, která bude součástí školy obecné s vyučujícím jazykem českým. Škola mateřská bude mít jedno oddělení a správcem bude správce školy obecné. Místní školní výbor na schůzi konané dne 4. dubna 1930 navrhl jednohlasně, aby na místo byl dosazen Josef Zapletal, který školu zakládal, a na škole působil. Od roku 1930 byla již jednotřídní menšinová česká obecná škola státní. Okresní úřad dne 25. dubna 1930 oznámil, že ministerstvo veřejných prací výnosem ze dne 15. dubna nařizuje úřední jednání za účelem zajištění pozemku pro stavbu české školy v Grándorfu, a to na den 7. května 1930. Právě toho dne se sešla komise, ohledně zakoupení stavebního místa na zřízení nové školy. Po dohodě bylo zakoupeno 3.000 metrů čtverečných půdy. Škola měla být postavena uprostřed obce. Ministerstvo školství a národní osvěty oznámilo výnosem ze dne 9. května 1930, že po provedeném konkurzním řízení byl jmenován definitivním učitelem a správcem obecné školy s českým vyučovacím jazykem Josef Zapletal s právní platností od 1. června 1930. Jelikož se

ve zdejší menšině vyskytly spory, a do menšinového života byla zavedena politika, požádal Josef Zapletal ministerstvo školství a národní osvěty o udělení učitelského místa v koloniích v cizině. Ve školním roce 1935/36 byl na zdejší školu ustanoven již třetí učitel od jejího založení, a tím byl Adolf Brkl. Do školy bylo přihlášeno 17 žáků, z toho 9 hochů a 8 děvčat.⁹¹

Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty bylo provedeno dne 13. ledna 1936 otevření mateřské školy při státní obecné škole v Grándorfu. Zřízení mateřské školy bylo již dávno povoleno, ale nedostatkem dětí bylo otevření stále odsunováno.

Školní rok 1936/37 začal dne 1. září 1936 na obecné škole Adolfem Brklem a na mateřské škole Marií Brouškovou. Počet zapsaných dětí do mateřské školy bylo 9 a do školy obecné 22. Dnem 1. října 1936 byl ustanoven na zdejší škole řídícím učitelem Rudolf Ledvinka, výnosem ministerstva školství a národní osvěty.⁹²

7.2 Zrušení české školy v obci

Česká obecná škola zanikla roku 1938.

Po zabrání pohraničí, nacisté ovládli veškerý zdejší život, pod jejich vliv se dostala i všechna školská zařízení. Hned po okupaci byly zrušeny všechny české školy v obcích s převahou německého obyvatelstva.

Od podzimu roku 1939 byla zavedena povinná výuka němčiny na školách měšťanských a od školního roku 1940-1941 i na školách obecných. Počet hodin výuky němčiny se od školního roku 1939-1940 do školního roku 1941-1942 postupně zvýšil ze 4 na 6 hodin.⁹³

Po roce 1940 dochází k velkým změnám v celém systému našeho školství. V platnost vstoupil zákaz přijetí českých žáků v pohraničí do dosud existujících českých škol. Pro české děti tak nakonec jedinou cestou ke vzdělání zůstalo jen několik obecných škol s českým vyučovacím jazykem, protože postupně existoval zákaz, aby české děti z pohraničí navštěvovaly české školy z protektorátu. Pokud chtěli děti z českých rodin studovat, pak musely přejít do škol německých. V celém pohraničí byly zrušeny české mateřské školy a zůstaly jen německé.

⁹¹ ZAPLETAL, J., KOPECKÁ, M., VESELÁ, J., VLK, B.. *Školní kronika Grándorfu*. Kronika české státní obecné školy v Grándorfu. Psáno česky v letech 1926-1937, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 57

⁹² ZAPLETAL, J., KOPECKÁ, M., VESELÁ, J., VLK, B.. *Školní kronika Grándorfu*. Kronika české státní obecné školy v Grándorfu. Psáno česky v letech 1926-1937, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 57

⁹³ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky*, 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

Ve škole německé se stal novým ředitelem ve školním roce 1942/43 Erwin Kleiser, který přišel na místo do lidové školy již roku 1920. Bylo o něm také známo, že vedl zbrojení proti české škole.⁹⁴

Po osvobození přišel mimo jiné odsun Němců, což se odrazilo také na místním školském systému. Německá školská tradice trvající několik století byla přerušena, do oblasti přicházejí noví osídlenci, je třeba otevírat české školy. Prakticky ve všech obcích byly od září 1945 otevírány obecné školy. V této době se stěhuje první vlna osídlenců. V místech, kde před válkou byly české školy, se znovu obnovují a tam, kde nebyly, zaujímají místo původních škol německých. Po roce 1945 začalo období obnovy a budování nových škol. Při nově vzniklých obecných školách, vznikají školy mateřské, v místech původních měšťanek se tyto obnovují.⁹⁵

7.3 Znovuobnovení české školy

Škola byla znovu obnovena až 3. září 1945, ihned po zavření školy německé. Prvním ředitelem zdejší obecné školy se stal Jan Slezák a první učitelkou byla Marie Šumská. Škola byla čtyřtřídní v téže budově, kde byla zrušena německá škola. Obnovená škola měla dvě třídy, celkem do ní docházelo 52 žáků.

V roce 1946 byl založen nový národní výbor, který si vzal za úkol dát do pořádku školství v obci. Ve školním roce 1946/47 bylo třeba připravit čtyři třídy pro 168 žáků. Již v dubnu téhož roku byla v obci otevřena také škola mateřská se dvěma odděleními, která se nacházela ve staré české škole. Dne 2. dubna 1947 přišel nový učitel Vincenc Havelka, který převzal byt po učiteli Slezákovi, který byl vysídlen. Úprava mateřské školy byla velmi problematická, jelikož nebylo ochotných rukou, které by v přebudování pomohly. Přesto do této školy chodilo asi 20 dětí. V roce 1947 se začalo jednat o zřízení školy měšťanské, neboť tím, že se do naší obce stěhovaly poměrně mladé rodiny, bylo zde i hodně dětí.⁹⁶

Ve školním roce 1948/49 se stal na čtyřtřídní národní škole smíšené ředitelem Vlastimil Pavlík. Škola měla čtyři třídy a právě třída čtvrtá byla z důvodu velkého počtu žáků rozdělena na dvě oddělení.

⁹⁴ SCHWAB, A.. *Gemeinde-Chronik der gemeinde Greifendorf vierter band 1270-1934*. Psáno německy strojem v roce 1934, Uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 54.

⁹⁵ SOMR, Miroslav. *Dějiny školství a pedagogiky, 1.* vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 318 s. ISBN 14-601-87.

⁹⁶ BEDNAŘÍKOVÁ, H.. *Svitavské školství do roku 1945*. Uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli.

V těchto letech nastal obrat v přípravě jednotné školy co do organizace i v oblasti obsahu výchovy a vzdělání. Jedním z prvních zákonů obrozeneckého Národního shromáždění byl zákon o jednotné škole, který byl přijat 21.dubna 1948. Tento zákon zrušil až dosud platné předpisy ve školství. Zákonem o základní úpravě jednotného školství je ukončena osmdesátiletá existence obecných a měšťanských škol.

V roce 1949 se začal v obci projevovat značný problém v umístování žáků do stávající budovy školy z důvodu velkého počtu uchazečů. Tento rok přinesl i změnu ředitele školy, kterým se stal Vlastimil Břeň. I na místní národní výbor byly zasílány žádosti nejen školní rady, ale i jiných orgánů o povolení stavby nové školy nebo alespoň povolení, o přestavbu školy stávající, na měšťanskou školu. Dne 28.10.1949 byla na budově, kde se nacházela tehdy česká škola odhalena deska prvnímu českému učiteli Josefu Zapletalovi, který zahynul v koncentračním táboře, a který psal po několik let obecní kroniku. Pamětní deska na budově se dochovala až do dnešního dne.

Obrovský rozvoj obecných škol po 2.světové válce netrval příliš dlouho. V prvních poválečných letech se sice vesnice pozvolna zaplňovaly, nedosáhly však předválečných počtů obyvatel, takže udržování vesnických škol se stávalo stále více ekonomicky nevýhodným.⁹⁷

Nový rok 1951 byl zahájen jednáním o zřízení dětských jeslí a nové mateřské školy s celodenním provozem. V květnu byl také národním výborem vznesen požadavek, aby byla opravena fasáda školy. Odpověď však zněla, že do plánu je zařazena výstavba nové školy. Národní výbor měl promyslet zadání projektu a místo, kde měla být nová škola postavena. Tehdy byly nakoupeny nové budovy, kde měla být zřízena škola mateřská a jesle. Přesto, že v roce 1954 měla být započata stavba nové moderní školy, tak v roce 1952 byla obnovena venkovní fasáda obou škol, a zbudována tělocvična. Přitom byl vypracován projekt nové školy, která se měla stavět na pozemku mezi železniční dráhou a silnicí.

Dne 1. března 1953 se konal zápis dětí do první třídy, kam přibylo 43 školáků. Školu řídil Vincenc Havelka.

Nová etapa v našem školství nastala přijetím zákona o školské soustavě a vzdělání učitelů v dubnu 1953. Došlo k modifikaci tohoto zákona a povinná docházka byla určena na osm let. Obsahově i organizačně bylo sjednoceno i veškeré všeobecně vzdělávací školství.⁹⁸

Velice svízelná situace nastala v roce 1955 v prostorách mateřské školy v dolní části obce, protože se tu ve dvou místnostech tlačilo 30 dětí, budova byla značně přetížená. Rada

⁹⁷ BEDNÁŘOVÁ, H. *Svitavské školství do roku 1945*. uložení SOKA Svitavy se sídlem

⁹⁸ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976

národního výboru tedy rozhodla o zřízení nové velké mateřské školy uprostřed obce, kam se mateřská škola měla přemístit. K umístění mateřské školy došlo však až o devět let později. Při přípravě školy měšťanské se již začalo mluvit o postavení nové moderní školy.

Poněvadž bylo upuštěno od plánů na zbudování školy nové, bylo rozhodnuto zřídit na rychtě uprostřed obce tři učebny, školní kuchyň, jídelnu a družinu přemístit do budovy opuštěné fary. Dne 28. ledna 1958 bylo v obci zahájeno jednání o otevření nové školy mateřské, kam mělo po přestavbě budovy docházet 90 dětí do třech oddělení. Tímto by bylo definitivně vyřešeno neustálé stěhování a opravy školy mateřské. Roku 1959 se začalo s plánovanou přestavbou rychty, kde byly zřízeny tři třídy, družina a jídelna.⁹⁹

Československé školství bylo od roku 1960 založeno na ustanoveních „Zákona o soustavě výchovy a vzdělání v ČSSR“. Zákon nově vymezil význam školy a ostatních výchovných zařízení jako jednotnou školskou soustavu. Byla ustanovena devítiletá povinná školní docházka. Vesnické školy, pak k názvu základní devítiletá škola obdržely dodatek pro „1-5. postupný ročník“. Poprvé je v zákoně zakotveno vzdělání pracujících. Zejména pro vesnické školy se stala osudnými 60. a 70. léta, kdy velká většina vesnických škol zanikla. Nové úkoly vedly k dlouhodobé přípravě nové etapy našeho školství.

Mateřská škola byla vybudována v horní části obce a byla v provozu do 31. prosince 1964. V roce 1966 byla učiněna změna v ředitelství místní základní devítileté školy. Dosavadní ředitel Vincenc Havelka měl odejít v příštím roce do důchodu, bylo tedy jeho povinností v posledním roce své práce na škole uvést do funkce nového ředitele základní devítileté školy a po celý rok mu být nápomocen radou i skutkem. Na doporučení byl funkcí nového ředitele pověřen dosavadní učitel Vlastimil Pavlík, který v naší škole pracoval již sedmnáct let. Hospodaření ve škole bylo svěřeno místnímu národnímu výboru.

Vedle zřízení nové základní devítileté školy bylo v roce 1967 velkým úkolem pro národní výbor od základů opravit budovu, kde se nacházeli dílny pro žactvo školy. V roce 1968 se pokračuje v opravách místní devítileté školy. V poslední březnový den roku 1970 se ve škole odebrala funkce řediteli Vlastimilu Pavlíkovi, který se postavil proti KSČ. Byl zbaven funkce ředitele školským a kulturním odborem okresního národního výboru. Na funkci nového ředitele základní devítileté školy byl po dohodě s národním výborem a vesnickou organizací KSČ doporučen člen KSČ Jaroslav Hladký, který až doposud působil jako místní učitel. Na

⁹⁹ OTAVA, J.. *Kronika Hradec nad Svitavou do roku 192-1959*. Psáno v letech 1952-1959, uložení SokA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 445.

funkci zástupce ředitele, členka KSČ Marie Havelková, doposud také místní učitelka. Výměnu ředitele uskutečnila závodní organizace ve škole ZV ROH za přítomnosti všech učitelů a pracovníků školy. Po zbytek roku vyvíjel výbor na nadřízené orgány tlak v problému stavby nové školy. V roce 1973 došlo ke změně a novým ředitelem školy se stal Bořivoj Honzák.

7.4 Stavba nové školy

Konečně dne 4. prosince 1970 bylo rozhodnuto, že v obci bude postavena nová třináctitřídní škola a náklad bude činit téměř čtrnáct miliónů korun. Se stavbou se začalo roku 1974. Konečně nadešel den a opravdu začala stavba nové školy uprostřed obce.

V roce 1976 byl publikován tzv. „Projekt dalšího rozvoje československé výchovně vzdělávací soustavy“. Postupný přechod na nový vzdělávací systém v ČSSR probíhal v letech 1978-1984. V uvedeném období platil jako zákonný podklad zákon č.63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol. Zároveň byl uveden v platnost zákon České národní rady č.76/1978 Sb., o školských zařízeních. Uvedené přechodné období je zakončeno v roce 1984, kdy je uváděn v platnost Zákon o soustavě základních a středních škol v ČSSR. Realizací uvedeného zákona začíná nová etapa v organizačním zajišťování i obsahovém zaměření všech článků naší školské soustavy.¹⁰⁰

S nadcházejícím školním rokem 1980/81 byla slavnostně otevřena nová škola v obci a ředitelem v nově zbudované škole zůstal Bořivoj Honzák.

System řízení a správy školství byl před rokem 1989 vysoce centralizovaný. Mateřské a základní školy byly podřízeny okresním národním výborům. Spolu s četnými politickými změnami po roce 1989 změnilo svou podobu i české školství. Došlo k rozsáhlé decentralizaci správy školství na základě jednoho z prvních zákonů, který byl přijat v porevolučním období. Následně byly zřízeny školské úřady. Další změnou bylo vytvoření předpokladů pro rozvoj samosprávy v regionálním školství, která byla postavena na úroveň obcí. V případě mateřských a základních škol bylo zavedení právní subjektivity škol nepovinné a vyšší pravomocí vedení škol se stala transformace škol na příspěvkové organizace. Mateřskou školu mohly navštěvovat děti zpravidla od tří let věku až do nástupu povinné školní docházky. Tu plnili žáci v devítileté základní škole, která se dělila na pětistupňový první a čtyřstupňový druhý. Právě změny politického a společenského systému přinesly řadu požadavků na další

¹⁰⁰ ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976

úpravu fungování školského systému. Diskuse o změnách však byly dlouhodobé a trvaly dlouhých 15 let po revoluci. Po tuto dobu prošel školský zákon několikrát novelizačními změnami.¹⁰¹

Ve školním roce 1987/8 se stal ředitelem ZŠ pan Mgr. Rudolf Samuel. Za jeho působení byla od 1. září 1997 základní škola sloučena s mateřskou.

V roce 1990 byl na základě novely vytvořen prvotní legislativní podklad pro první důležité změny ve vzdělávací soustavě, na jejichž základě byla zrušená škola jednotná. Nově došlo k zavedení správní subjektivity škol a byl umožněn vznik nestátních škol. Novelou o státní správě a samosprávě ve školství v červnu 1995 tvořil systém školství strukturu na všech úrovních řízení. Rovněž se dotkla i předškolní výchovy a vzdělávání na základních školách, který rozčlenila na pětiletý 1. stupeň a čtyřletý 2. stupeň. Reforma veřejné správy ve školství přinesla v roce 2001 změnu ve fungování řízení a správy vzdělávacího systému společně s novým modelem financování regionálního školství. Podstatné změny ve školství přineslo nové územně správní uspořádání. Došlo především ke změně kompetencí ve školství a systému řízení. V lednu 2005 účinnost zákona znamenala legislativní zakotvení reformy v oblasti regionálního školství. Zákon v pojetí obecního zřízení upravoval oba druhy působnosti obce i v oblasti školství a zavedl systém vzdělávacích programů.¹⁰²

Po odchodu pana Rudolfa Samuela do důchodu se od roku 2006 stala ředitelkou školy paní Mgr. Miroslava Turinská. Od srpna do podzimu téhož roku bylo za školou vybudováno multifunkční hřiště. O dva roky později v průběhu července a srpna 2008 došlo na celkovou rekonstrukci mateřské školy.

S rokem 2009 bylo ústředním orgánem státní správy pro oblast školství MŠMT, které nejen řídilo výkon státní správy, ale odpovídalo za stav a rozvoj vzdělávací soustavy. Obce byly v rámci samosprávy odpovědné za zajištění povinné školní docházky a také předškolního vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Všechny školy získaly právní subjektivitu a ředitelé škol byli do svých funkcí jmenováni na základě konkurzního řízení.

V červenci a srpnu 2009 byla uskutečněna přestavba školní družiny. V průběhu celého školního roku 2013/2014 probíhala za plného provozu přestavba školy. Úpravy byly součástí projektu realizace úspor energií a spočívala ve výměně oken, zateplení fasády a nové střeše. Tyto úpravy byly součástí projektu Realizace úspor v Základní a mateřské škole. V srpnu

¹⁰¹ NEKUDA, V. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2003. ISBN 80-7275-026-7. 446-477s.

¹⁰² Zákon č. 561/2004 Sb. - Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (*školský zákon*)

roku 2014 byly dokončeny poslední úpravy v okolí školy. Paní Mgr. Miroslava Turinská podala v březnu 2015 žádost o uvolnění z funkce ředitelky školy především z důvodu názorových rozdílů mezi zřizovatelem a vedením školy samotné.

7.5 Současná situace

Nový školský zákon začal platit od 1. září 2016 a nejzásadnější změny jsou spojeny se vzděláváním dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Další významnou změnou je postavení ředitelů škol.¹⁰³

Škola má dnes 9 kmenových tříd a odborné učebny fyziku, chemii, dílny, učebnu pro jazyky a hudební výchovu, počítačovou učebnu, cvičnou kuchyň. Pro žáky a současně pro veřejnost slouží tělocvična se zázemím. Pro výtvarnou výchovu je ve škole k dispozici ateliér. Za příznivého počasí je využíváno venkovní hřiště s umělým povrchem v areálu školy. Žáci i pedagogové využívají knihovnu, počítače s internetovým připojením a interaktivní tabule. Do školy základní dochází téměř 180 dětí a do školy mateřské asi 50 dětí. Budova školy zahrnuje tři vzájemně propojené části, hlavní budovu základní školy, tělocvičnu s družinou, jídelnu s kuchyní a školu mateřskou. V areálu školy je kromě venkovního hřiště s umělým povrchem také dřevěné hřiště včetně altánu, dřevěný domek a pískoviště. Škola má vybudován i bezbariérový přístup pro žáky se zdravotním omezením, kteří školu navštěvují. Obě školy jsou zřízeny ve stejné budově a stávající ředitelkou je Mgr. Eliška Hartmanová.¹⁰⁴

¹⁰³ aktuální znění: Zákon č. 561/2004 Sb. - Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (*školský zákon*)

¹⁰⁴ KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*, 1. vyd., Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9, 64 s.

8 Výzkumná část

Empirická část diplomové práce, která navazuje na část teoretickou, prezentuje výsledky kvantitativního výzkumného šetření. Výzkum byl veden pomocí dotazníkové formy a dílčích cílů bylo dosaženo, v rámci řízeného strukturovaného rozhovoru, při terénním šetření.

Cílem výzkumné části bylo zjistit, jakou znalost mají občané o základních funkcích obec jako správní jednotky. Zda mají určitou představu o obecních orgánech a jejich vzájemných vztazích, pravomocech zastupitelstva, modelu veřejné správy, právních předpisech, všeobecně o principech veřejné správy a v neposlední řadě o svých právech, které mohou jako občané obce vůči obci a jejím orgánům, uplatňovat.

8.1 Metodologie výzkumu

Výzkum bude rozdělen na dvě dílčí části, přičemž na základě výsledků první části, bude sestavena SWOT analýza, v části druhé. První část bude obsahovat dotazníkové šetření společně s vyhodnocením dat, doplněné o graf. Ten bude popsána data znázorňovat. Oslovení občanů bude za účelem spolupráce na mém výzkumu převážně osobně.

V první části výzkumu zvolím pro získání potřebných informací kvantitativní výzkumnou metodu. Využiji především dotazníkové šetření zaměřené na fungování obce a jejich orgánů v návaznosti na principy dobré veřejné správy. Sběr dat bude zaměřen na větší počet respondentů. Vyplněné dotazníky zajistím prostřednictvím vlastní distribuce na základě osobního kontaktu. Na základě získaných informací jednotlivá data vyhodnotím a znázorním graficky.

Cílem výzkumu v druhé části bude analýza zaměřená na cílovou skupinu občanů obce s výsledkem zjistit, jak vnímají roli obce jako správní jednotky, a zda znají její základní funkce. Ráda bych použila strategii osobního strukturovaného rozhovoru při terénním průzkumu a náhodném oslovení občanů. Dále využiji studium dokumentů. Ke sběru dat použiji záznamový blok, popřípadě se souhlasem občanů i nahrávku. Z tohoto výzkumu zpracuji poté SWOT analýzu.

8.2 Dotazníkové šetření

V rámci výzkumu jsem dále použila dotazníkové šetření, do něhož jsem zahrnula otázky týkající se principu dobré veřejné správy a fungování obce a jejich orgánů. Každý, kdo vstupuje do vztahu s občanem veřejné moci, má za povinnost jednat dobře, spravedlivě a ke spokojenosti klientů. Principy dobré správy jsou způsoby chování, ale i dobré mravy orgánů

veřejné správy. Vyplnění dotazníků bylo získáno prostřednictvím vlastní distribuce dotazníků, a také prostřednictvím vlastních kontaktů, které mám jako dlouhodobý občan obce a jako pracovnice obecního úřadu. Občany obce jsem oslovovala za účelem spolupráce na mém výzkumu osobně nebo telefonicky.

8.2.1 Problematická součást výzkumu

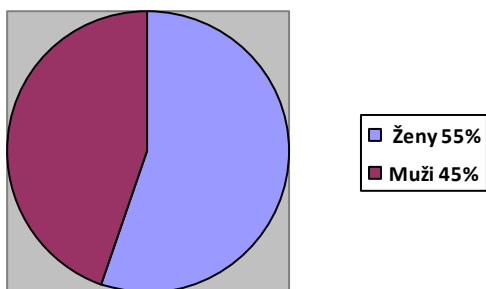
V průběhu výzkumu jsem narazila na problematickou součást, která souvisela s nevyhovujícím zadáním otázek pro některé respondenty, což bylo vzhledem k volenému tématu pravděpodobné. Převážně věkově starší respondenti nepochopili kladené otázky a jejich význam. Proto se domnívám, že byl výhodou osobní kontakt s respondenty, kdy v případě neporozumění otázek, došlo k vysvětlení jejich významu. Tímto jsem se do jisté míry vyhnula nepravdivým a zkreslujícím odpovědím, které mohly výzkum negativně ovlivnit. Také musíme zvážit možnost, že někteří respondenti vyplnili dotazník nepravdivě, což ovšem nelze odhalit.

8.2.2 Analýza a vyhodnocení jednotlivých otázek

Nejprve byl spočítán počet všech 167 vyplněných dotazníků včetně dat, která byla dále rozdělena do přehledných tabulek dle jednotlivých otázek. Všechny obsahovaly relativní a absolutní četnosti včetně celkového počtu odpovědí. Tyto tabulky sloužily jako zdroj informací pro sestavování grafů a vyhodnocení jednotlivých otázek. Celá analýza je rozdělena dle počtu otázek. Každá část obsahuje vyhodnocení dat, doplněné o graf, který popsaná data dostatečně demonstruje. Poslední otázka byla otevřená a dávala prostor pro vlastní názor. Ostatní otázky byly uzavřené s možností výběru předem stanovených odpovědí. Úspěšnost vyplňování otázek byla 100% z celkového počtu respondentů.

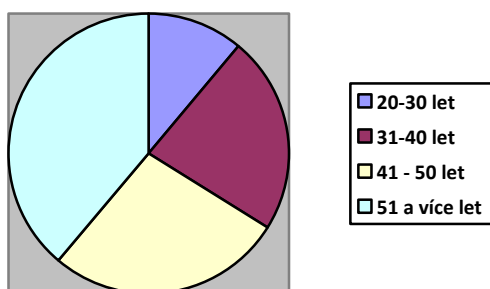
Otázka č.1.: *pohlaví respondentů*

Na tuto otázku odpovědělo 100% respondentů, což odpovídá 167 odpovědím. Konkrétně respondentů ženského pohlaví bylo 92 (55%) a mužského 75 (45%), což znázorňuje následující graf.

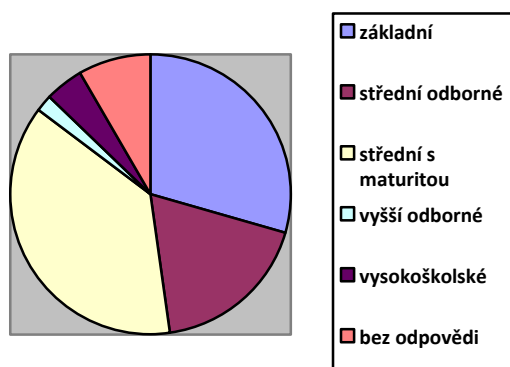
Otázka č.2: věková kategorie

Otázku týkající se věku zodpovědělo 167 respondentů, tedy 100% z celkového počtu. Nejvíce dotázaných (39%) bylo ve věkové kategorii 51 a více, následně (27%) ve věku 41-50 let, 31-40 let bylo (23%) respondentů a nejméně (11%) věková kategorie 20-30 let. Rozdělení respondentů dle věku je patrné z následujícího grafu.

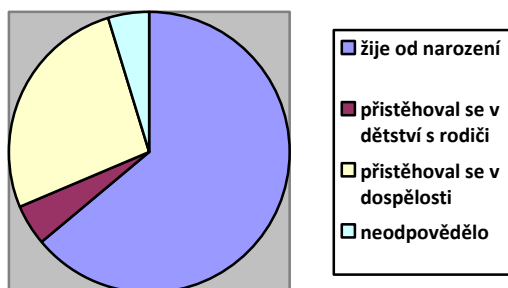
Otázka č.3: vzdělání respondenta

Třetí otázkou bylo vzdělání respondentů, odpovědělo jich 151, tedy (90%) z celkového počtu. Ostatní respondenti (9%) na tuto otázku neodpověděli. Vysokoškolské vzdělání uvedlo (5%) dotázaných respondentů, vyšší odborné (2%), střední s maturitou (41%), střední odborné (20%) a základní (32%), což ukazuje graf níže.

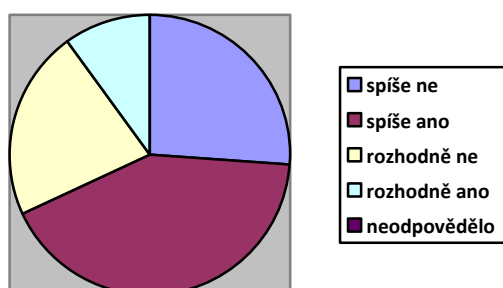
Otázka č.4: délka pobytu v obci

Další otázka se týkala délky pobytu respondentů v obci. Na tuto otázku odpověděli všichni z dotazovaných respondentů, tedy 100%. Nejvíce jich (67%) žije v obci již od narození, (28%) se přistěhovalo v dospělosti, v dětství s rodiči se přistěhovalo (5%) občanů. Délka pobytu respondentů v obci je patrná z následujícího grafu.

Otázka č.5: Víte, jaká práva můžete uplatňovat vůči obci a jejím orgánům?

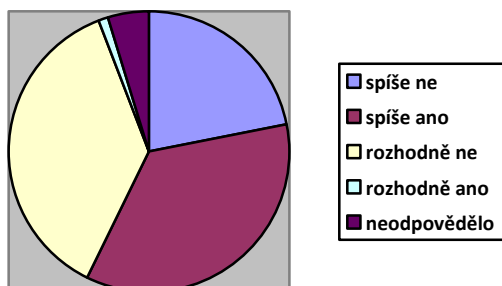
Na otázku práv, které mohou občané uplatňovat vůči obci a jejím orgánům odpovědělo 167 dotazovaných respondentů, tedy 100%. Možnost spíše ano označilo (42%) respondentů, spíše ne (26%), rozhodně ne (22%) a nejméně jich označilo rozhodně ano (10%). Z výsledku otázky je patrné, že občané neznají základní práva, která mohou vůči obci uplatňovat, což potvrzuje grafické znázornění.

Otázka č.6: Domníváte se, že v obci funguje princip dobré veřejné správy?

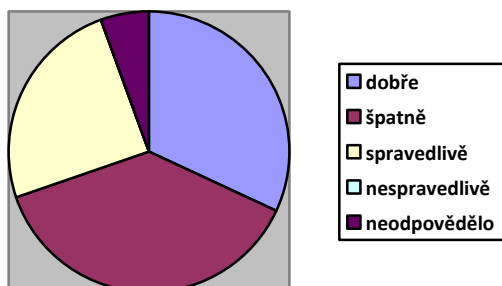
Otázku fungování principu dobré veřejné správy zodpovědělo 158 (95%) dotazovaných. Nejvíce četná byla odpověď rozhodně ne (39%), poté následovala možnost spíše ano (37%), následně (23%) spíše ne a pouze (1%) respondentů volilo variantu rozhodně ano. Názor na fungování principu dobré veřejné správy znázorňuje graf níže. Domnívám se, že mnozí

respondenti dobře nepochopili termín „*princip dobré veřejné správy*“, což se odrazilo i na četnosti záporných odpovědí.

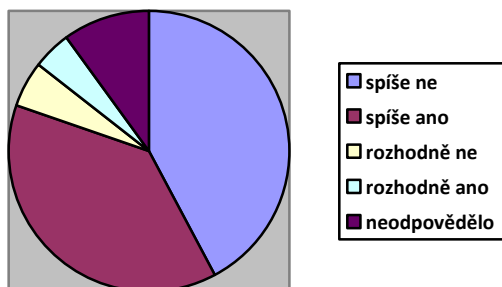
Otázka č.7: *Jak byste tedy zhodnotil/a způsob chování orgánů veřejné správy v obci resp. dobré mravy?*

Další otázka navázala plynule na předchozí a požadovala zhodnocení způsobu chování orgánů veřejné správy v obci. Odpovědělo ze 167 dotázaných 157 (94%) respondentů. Převážná část hodnotila způsob chování dobře (34%) a spravedlivě (26%). Možnost špatně označilo (40%) respondentů a variantu nespravedlivě žádný z dotazovaných, což ukazuje grafické znázornění.

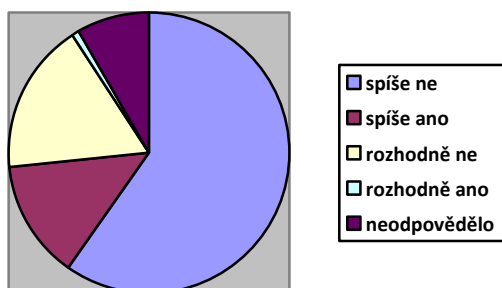
Otázka č.8: *Domníváte se, že je orgány obce dodržován princip transparentnosti resp. otevřenosti?*

Osmou otázku ve věci dodržování transparentnosti orgánů obce zodpovědělo 148 (89%) z celkově dotázaných. Nejčetnější byla odpověď ze strany respondentů spíše ne (47%), následovala možnost spíše ano (42%), dále rozhodně ne (6%) a nejméně četná byla varianta rozhodně ano (5%). Dodržování principu transparentnosti ze strany dotazovaných znázorňuje následně graf. Konkrétním projevem transparentnosti je třeba vysílání záznamu z jednání zastupitelstva obce, účast členů zastupitelstva na výběrových řízeních. Požadovaný princip se může odrážet i v maximální pracovní době úřadu, což je předmětem další otázky v šetření.

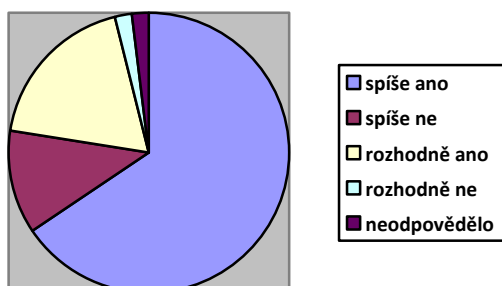
Otázka č.9: *Myslíte si, že je využít princip maximální pracovní doby úřadu, po kterou jsou úředníci připraveni řešit záležitosti klientů?*

Na tuto otázku odpovědělo 152 (91%) respondentů z celkového počtu 167. Nejvíce respondentů volilo variantu spíše ne (65%), následovala možnost rozhodně ne (19%), poté spíše ano (15%) a nejméně četnou byla odpověď rozhodně ano (1%). Výsledek znázorňuje graf, z něhož je patrná nespokojenost občanů s pracovní dobou obecního úřadu. I přesto, že jsou zažité pondělky a středy jako úřední dny dávno minulostí, v této obci zůstaly zachovány. S možností objednání se mimo úřední hodiny, nemají dotazovaní občané dobrou zkušenost. Úředníci nejsou ochotni mimo tyto dny řešit záležitosti klientů.

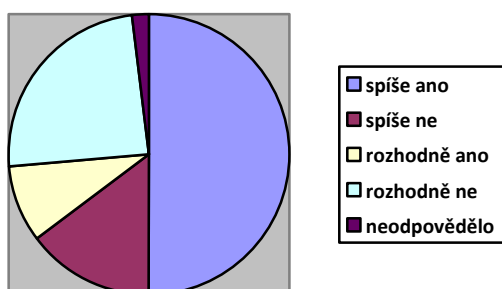
Otázka č.10: *Znáte základní funkce obce, jako správní jednotky?*

Otázku, týkající se znalostí funkcí obce, jako správní jednotky zodpovědělo 163 (98%) respondentů z celkově dotazovaných. Většina dotazovaných (67%) volila možnost spíše ano, neboť má v tomto směru určité znalosti, rozhodně ano odpovědělo (19%) respondentů. Neznalost této oblasti, tedy spíše ne označilo (12%) dotázaných a pouze (2%) jich znalost rozhodně žádnou.

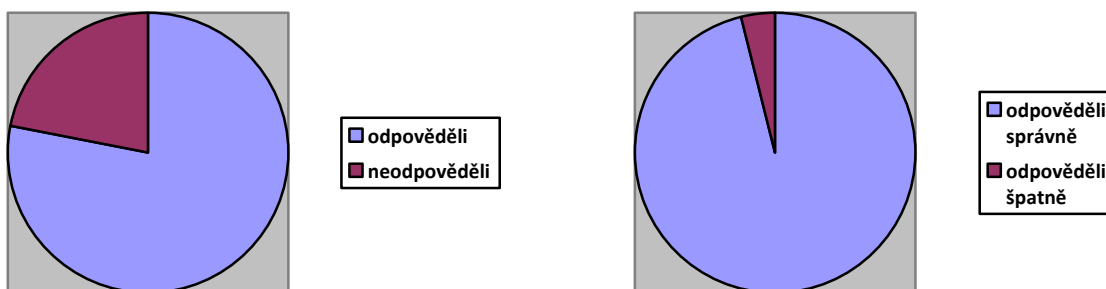
Otázka č.11: Víte, co znamená spojený model veřejné správy?

Předposlední uzavřenou otázkou byla znalost pojmu „*model veřejné správy*“. Z celkového počtu 167 dotazovaných jich odpovědělo 163 (98%). Nejčteněji respondenti volili možnost spíše ano (51%), následovala odpověď rozhodně ne (25%), poté spíše ne (15%) a nejméně četná byla odpověď rozhodně ano (9%). Výsledkem je podstatný počet občanů, kteří neví, že se jedná o současný výkon samostatné působnosti, tedy samosprávy, a současně výkon přenesené působnosti, tedy státní správy, což je následně graficky znázorněno.

Otázka č.12: Jaké právní předpisy obec vydává?

Tato otázka byla jedinou otevřenou otázkou, kdy mohli respondenti odpovídat volnou formou. Ze všech oslovených respondentů na tuto otázku odpovědělo 131 dotazovaných, tedy (78%), neodpovědělo (22%). Většina respondentů (96%) z těch, kteří odpověděli na danou otázku, vyjmenovali právní předpisy obce správně. Souhrnně označujeme jako právní předpisy obce obecně závazné vyhlášky a nařízení obce. Schvalování obecně závazných vyhlášek patří do vyhrazené působnosti zastupitelstva obce, schvalování nařízení obce do vyhrazené působnosti rady obce.

8.3 SWOT analýza role obce jako správní jednotky

SWOT analýza je nástrojem, který pomáhá zhodnotit současnou situaci a nalézt strategii do budoucna. Jedná se především o otevřené hodnocení obce rozdělené do čtyř oblastí: Strengths (silné stránky), Weaknesses (slabé stránky), Opportunities (příležitosti), Threats (hrozby). Účelem SWOT analýzy je zefektivnění snahy o maximalizaci silných stránek, minimalizaci stránek slabých a hrozeb a využití především příležitostí. Výhodu této analýzy spatřuji v možnosti zahrnout více kritérií pro jednotlivé hodnocené faktory. Ve SWOT analýze zaměřené na role obce jako správní jednotky nastíníme, jak vnímají občané roli obce jaké správní jednotky a zda znají její základní funkce, především silné a slabé stránky uvnitř obce a naopak hrozby a příležitosti z okolí. Informace jsem získávala především terénním průzkumem a osobním rozhovorem s občany obce, kdy jsem je v několika dnech náhodně oslovovala a značila jsem si jejich názory.

Nejdůležitějšími silnými stránkami obce je bezesporu tradice obce jako samostatné správní jednoty. Dále také spolky působící v obci a podílející se na kulturním dění. Silné stránky by měla obec dlouhodobě podporovat a zajišťovat jejich trvalé zlepšení.

Naopak mezi nejrizikovější slabé stránky patří nepřipravenost orgánů obce řešit obecní záležitosti a s tím související i nedostatečná komunikace s občany. Malé využití informačních systémů a nerespektování principu veřejnosti je záporným obrazem role obce.

8.3.1 SWOT analýza

Silné stránky <ul style="list-style-type: none">- tradice obce jako samostatné správní jednotky- vzájemná spolupráce okolních obcí- fungující spolky- rozsáhlý katastr obce- drobní živnostníci- zájem občanů	Slabé stránky <ul style="list-style-type: none">- komplikovaný systém veřejné správy- malé využití informačních systémů- absence komunikačních a datových standardů- nedostatečná transparentnost- nepřípravenost řešit obecní záležitosti- nedostatečná komunikace s občany- rozdílné priority obcí- nedostatečné respektování principu veřejnosti- nepochopení návrhů obce- osobní ambice- nemožné zákonné sankce
Příležitosti <ul style="list-style-type: none">- využití změn v územně správní organizaci- zvýšení průhlednosti a kvality správy pro občany- zvýšení informovanosti veřejnosti- jasné cíle- zlepšení spolupráce orgánů obce a kraje při rozvojových záměrech- zájem na přípravě dlouhodobé strategie obce- vzájemná úcta- rovnost mezi občany- moderní zastupitelé	Hrozby <ul style="list-style-type: none">- malá úspěšnost snah o reformu veřejné správy jako služby občanům- nízká spolupráce orgánů obce s podnikateli- malá účast na správě a řízení obce ze strany občanů- nezájem občanů o dění v obci- nedocení a odliv odborných pracovníků- nedostatečné respektování- přetížený aparát- pocit nedůvěry- neplnění úkolů- překročení pravomoci

8.4 Závěr výzkumného šetření

Šetřením dané oblasti výzkumu bylo především zjištěno, že občané obce mají sice vymezené postavení, které jim zaručuje aktivní možnost realizovat své právo na samosprávu vlastním přístupem, ale téměř polovina dotazovaných nemá v této oblasti dostatečnou znalost. Právo volit a být volen nebo požadovat projednání určité záležitosti má v podvědomí každý. Ostatní práva, jako vyjadřovat se na zasedáních zastupitelstva obce, nahlížet do rozpočtu obce a závěrečných účtů, vyjadřovat se k návrhu rozpočtu, neznají.

Právní předpisy obce, které obec vydává, dokáží vyjmenovat na malé výjimky všichni respondenti, důvodem je fakt, že z nich vyplývají pro mnohé určité povinnosti, jak už platební, tak pořádkové.

Význam principu dobré veřejné správy není mezi občany objasněn, i když je v současnosti stále více uplatňován, a to nejen v oblasti státní správy, ale právě i samosprávy. Každý, kdo vstupuje do vztahu s občanem, je povinen jednat v obecné rovině především dobře a spravedlivě, aby byly vyřízeny oprávněné požadavky klientů k jejich spokojenosti a nedocházelo k jiným nežádoucím důsledkům. Dle provedeného šetření se větší polovina respondentů shodla na jakýchsi dobrých mravech ze strany orgánů obce. Dotazovaní občané ve větší míře projevili nespokojenost s principem otevřenosti. Osobně se jednání zastupitelstva obce většina z nich neúčastní, záznamy nejsou veřejnosti dostupné a žádný jiný zdroj k získání informací nefunguje. Orgány obce nepořádají ani žádné besedy s občany na samosprávné téma. Především občané jsou tím, kdo určuje svým způsobem určitý cíl směřování a z jejich názorů můžeme dotvářet veřejný zájem a získávat zpětnou vazbu na legitimní očekávání.

S tím souvisí i pracovní doba úřadu, po kterou jsou úředníci připraveni řešit záležitosti klientů. Klasicky zařité pondělky a středy, jako dny pro veřejnost, jsou sice dávnou minulostí, ale v naší obci bohužel přetrvávají dosud. Na základě této skutečnosti panuje mezi občany určitá nespokojenost, k níž přispívá neochota ze strany obce, řešit záležitosti klientů mimo tuto úřední dobu.

Zamyslet se můžeme nad tím, zda je fungování obce a jejich orgánů dostačující. Zda dokáží vhodně aplikovat základní zásady správního řízení ve svém rozhodování. Dokáží objektivně zhodnotit stav věci, zachovat procesní rovnost, odstraňovat a řešit rozpory smírnou a nejschůdnější cestou?

Dalším poznatkem je skutečnost, že především starší občané a dotazovaní s nižším vzděláním, nemají dostatečné znalosti o fungování obce a jejich principech.

Závěr

Účelem této práce bylo především, podat ucelený přehled historického vývoje obce jako správní jednotky, a rovněž získat ucelenou představu o fungování obce a jejích orgánů. Představit jednotlivé orgány českého obecního zřízení, a přispět k vysvětlení jejich fungování. Systém obecních orgánů prošel v minulosti dlouhým vývojem. Obce vykonávají dvojí působnost takzvaný spojený model veřejné správy. Současně vykonávají, jak výkon samostatné působnosti, tak i přenesené. V návaznosti na dvojí působnost dochází ke komplikacím jejich určování. Samotný obecní úřad jako orgán obce nemá velký vliv na výkon samostatné působnosti. Starosta obce zastupuje obec spíše v záležitostech navenek, jako její reprezentant. Zásadní vliv na chod obce drží v rukou samotné zastupitelstvo a rada obce.

Obec je důležitý subjekt veřejné správy a dle zákona je základním územním samosprávným společenstvím občanů. Úřad je přeci zastřešujícím kolektivem lidí, kteří jsou dle zákona nadáni určitými pravomocemi a odpovídající odpovědností. Domnívám se, že v dnešní době by mělo být prvotním zájmem ze strany obce být nápomocen především občanům obce. Zajistit dostatečně kvalifikované odborníky k zajištění chodu a fungování obce. Právě obec je občanům nejbliže a jistým způsobem je nadána schopností jejich potřeby uspokojovat. Tyto potřeby by měla uspokojovat především formou místní samosprávy. Vyjdeme-li z obecného principu cílů veřejné správy, neměla by obecní samospráva směřovat k cílům jiným, než je právě uspokojování potřeb svých občanů a už vůbec by neměla sloužit k uspokojování zájmů soukromých skupin či dokonce jednotlivců. Tato myšlenka by měla provázet i samotné orgány obce při realizaci svých pravomocí. Prvotní by měl být především zájem občana nebo obce. Osobní ambice a zjištěné cíle by měli jít dle mého názoru stranou. Výkon funkce ve vedení obce by měl být ctí a takto by mělo být k práci „pro obec“ především přistupováno. Jde o proces dlouhodobý a hlavně o generační záležitost, kdy vzájemná úcta mezi orgány obce a občany by měla být samozřejmostí a nepomůže ani dobrý zákon. Je třeba hlavně ctít rovnost občanů před orgány státní správy.

Jsem přesvědčena, že tato práce svůj cíl splnila a podala ucelený, jak historický, tak i správní vývoj obce. Sepsání této práce pro mne bylo velice poučné a zajímavé. Přínos spatřuji bezpochyby v setkání a seznámení se s různými a zajímavými lidmi a především také lidmi vzdělanými a odborníky ve svých oborech, kteří mi v mé práci byli nápomocni. Zápisy v kronikách se liší hlavně názorem pisatele, jeho vzděláním a postavením a kulturním a politickým rozhledem a v neposlední řadě i významným obdobím, ve kterém tento člověk žil.

Je velkou škodou, že se prozatím nikdo z historiků hlouběji historii naší obce nevěnoval, avšak lze doufat, že i tento dluh se v budoucnu podaří smazat. Jistě je jednou z příčin i ztráta kontinuity vývoje obce v době, kdy došlo k odsunu německého obyvatelstva a novému osídlení. Cílem této práce nebylo důsledně popsat historii obce, ale jen přiblížit důležité mezníky, které se dotkly právě naší obce.

Je nutné si uvědomit, že v obcích více než jinde sehrává nejvýznamnější úlohu lidský prvek. Vše mají v rukou především lidé, ti totiž rozhodují, vytvářejí a chybují.

„Lidé jsou ti, kteří tvoří obec.“

Seznam použitých zdrojů

Zdroje

1. BRODESSER, Slavomír. *Stoletími podél řeky Svitavy*. 1. vyd., Brno: Moravské zemské muzeum, 2005, ISBN 80-7028-217-7.
2. NEČASOVÁ (Odehnalová) Michaela, *Dějiny jedné školy aneb vzdělanost v obci Hradec nad Svitavou*. Diplomová práce. Pedagogická fakulta, UPOL Olomouc, 2004.
3. KOLEKTIV AUTORŮ, *Místní zpravodaj Obce Hradec nad Svitavou*. Obec Hradec nad Svitavou, 2016.
4. NEKUDA, Vladimír. *Moravskotřebovsko Svitavsko*. 1. vyd., Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 2002. ISBN 80-7275-026-7.
5. SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd., Ostrava-Prívov: Key Publishing s.r.o., 2008, ISB 978-80-87071-92-2.
6. JANÁK, Jan a Zdeňka HLEDÍKOVÁ. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 519 s. ISBN 8004211895.
7. KOLEKTIV AUTORŮ, Obec Hradec nad Svitavou, *Hradec nad Svitavou 1270-2016*. 1.vydání. Brno, F.R.Z.agency .s.r.o., 2016. ISBN 978-80-260-9754-9.
8. FIKEJS, Radoslav. VELEŠÍK, Vladimír. *Kronika Města Svitavy*. Nakladatelské údaje: 1. vyd., Svitavy : Město Svitavy, 2006 , 396 s., fot., ISBN 80-239-7488-2.
9. SCHWAB, A.. *Gemeinde-Chronik der gemeinde Greifendorf vierter band 1270-1934*. Psáno německy strojem v roce 1934, Uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 54.
10. KLEISER, Erwin.. *Schul-chronik, Fortsetzung 1918 bis 1945*. Psáno německy v letech 1918-1944, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 51.
11. SOMR, Miroslav. a kol.. *Dějiny školství a pedagogiky*. Nakladatelské údaje: Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987, 360 s.
12. ZAPLETAL, J.. KOPECKÁ, M., VESELÁ, J.. VLK, B.. *Školní kronika Grándorfu*. Kronika české státní obecné školy v Grándorfu. Psáno česky v letech 1926-1937, uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 57.
13. BEDNAŘÍKOVÁ, H.. *Svitavské školství do roku 1945*. Uložení SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli.
14. OTAVA, J.. *Kronika Hradec nad Svitavou do roku 192-1959*. Psáno v letech 1952-1959, uložení SokA Svitavy se sídlem v Litomyšli KR 445.

15. ŠTVERÁK, Vladimír. *Stručné dějiny pedagogiky [Štverák, 1988]*. Vyd. 2., dopl. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 307 s. ISBN: 8071847976.

Právní předpisy

1. aktuální znění: zákon č.128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
2. aktuální znění: Ústavní zákon č.1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
3. aktuální znění: Zákon č. 561/2004 Sb. - Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (*školský zákon*)

Příloha

1. Dotazníkové šetření k výzkumné části

Dotazníkové šetření

1) pohlaví respondenta

- muž
- žena
- neodpovědělo

2) věková kategorie

- 20 - 30
- 31 - 40
- 41 - 50
- 51 a více
- neodpovědělo

3) vzdělání respondenta

- základní
- střední odborné
- střední s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské
- bez odpovědi

4) délka pobytu v obci

- žiji od narození
- přistěhoval jsem se v dětství s rodiči
- přistěhoval jsem se v dospělosti
- neodpovědělo

5) Víte, jaká práva můžete uplatňovat vůči obci a jejím orgánům?

- spíše ne
- spíše ano
- rozhodně ne
- rozhodně ano
- neodpovědělo

6) Domníváte se, že v obci funguje princip dobré veřejné správy?

- spíše ne
- spíše ano
- rozhodně ne
- rozhodně ano
- neodpovědělo

7) Jak byste tedy zhodnotil/a způsob chování orgánů veřejné správy v obci resp. dobré mravy?

- dobře
- špatně
- spravedlivě
- nespravedlivě
- neodpovědělo

8) Domníváte se, že je orgány obce dodržován princip transparentnosti resp. otevřenosti?

- spíše ne
- spíše ano
- rozhodně ne
- rozhodně ano
- neodpovědělo

9) Myslíte si, že je využit princip maximální pracovní doby úřadu, po kterou jsou úředníci připraveni řešit záležitosti klientů?

- spíše ne
- spíše ano
- rozhodně ne
- rozhodně ano
- neodpovědělo

10) Znáte základní funkce obce, jako správní jednotky?

- spíše ne
- spíše ano
- rozhodně ne
- rozhodně ano
- neodpovědělo

11) Víte, co znamená spojený model veřejné správy?

- spíše ne
- spíše ano
- rozhodně ne
- rozhodně ano
- neodpovědělo

12) Jaké právní předpisy obec vydává?